

ELANUL

Nr. 157
MARTIE
2015

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Etnografie și folclor în nord-vestul județului Vaslui (2)

Dan RAVARU

Perioada de 12 zile dintre Crăciun și Bobotează este considerată un timp magic și așa a fost considerată întotdeauna, la toate popoarele despre care avem relatări scrise în trecut sau consemnări ale exploratorilor. În acest timp sacral, determinat de schimbarea anului, se credea că pretutindeni ar apărea duhuri și demoni, adunați în cete, spiritele celor morți cutreieră satele și drumurile, mai ales răscrucele. Acum, forțele malefice, eliberate de orice control, ar putea reinstaura haosul în lume, lipsite fiind acum de interdicții sau tabuuri. Pentru a le contracara, oamenii trebuie să acționeze în mai multe moduri. Între mijloacele cele mai eficiente se înscriu mascarea, care derutează spiritele celor morți, zgomotele cât mai puternice, pentru a speria duhurile, muzica și dansurile, care prin frumusețea lor îi vor îmbuna pe strămoși.

Prima manifestare în timp din cadrul acestei succesiuni de obiceiuri este colindul și colindatul. Colindele - din latinul „calendae” - încep să fie cântate din ajunul Crăciunului și până la Anul Nou. Trebuie să mai subliniem în acest context că, spre deosebire de Ardeal, unde obiceiurile și datinile sunt concentrate la Crăciun (Anului Nou i se spune „Crăciunul cel mic”), în Moldova în general și zona noastră în special, contează în primul rând Anul Nou.

- continuare în pagina 2 -

La 50 de ani de la moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej¹

Ce i se impută, ce i se recunoaște

Dr. Liviu ȚĂRANU, CNSAS București

Omul (biografia)

(Născut la 8 nov. 1901, Bârlad; decedat la 19 mart. 1965, București)
Studii: patru clase primare; Școala comercială (trei clase gimnaziale).
Profesia de bază: electrician.

Activitate și funcții: hamal în portul Galați (în 1912); după terminarea școlii a lucrat la o fabrică de cherestea, la o țesătorie, iar apoi s-a angajat la meșteri dogari din Piatra Neamț și Moinești;

Electrician la Câmpina (1919–1921); participă la greva generală a muncitorilor din Valea Trotușului (în 1920); electrician la o Stație de triaj din Galați (în 1922);

Acuzat de „agitație comunistă” și transferat la Stația de triaj din Dej (15 aug. 1931–9 apr. 1932); participă la greva desfășurată la Atelierele C.F.R. Grivița (în febr. 1933); arestat și condamnat, prin Sentința nr. 571 din 19 august 1933, la 12 ani muncă silnică; execută pedeapsa în penitenciarele Jilava, Văcărești, Craiova, Ocnele Mari, Aiud, Dofțana, Caransebeș și lagărul de la Târgu Jiu;

- continuare în pagina 13 -

Lohan „Camping”, comuna Tătărăni, jud. Vaslui

Vicu MERLAN

Nr. Autorizație: 126/2014

Cod RAN: 166324.01

În cadrul campaniei din anul 2014, de la Lohan „Camping”, s-a urmărit săparea integrală a secțiunii S1/2013 care necesita noi lucrări de decopertare, deoarece în anul anterior lipsa fondurilor financiare a determinat suspendarea săpăturilor și reluarea în 2014. În cadrul acestei acțiuni au fost identificate următoarele:

O **vatră de foc** descoperită la m11-12, -80 m pe latura central-nordică a S1. După materialul descoperit în perimetrul acesteia, vatra este de factură cucuteniană, fiind alcătuită din chirpic masiv poligonal, cu grosimea cuprinsă între 4-5 cm, având lateral căzătură groasă de gardină, de culoare cărămizie. Vatra are o formă aproximativ dreptunghiulară, extinzându-se și în afara secțiunii S1 spre nord;

- continuare în pagina 6 -

Secțiunea S2

Etnografie și folclor în nord-vestul județului Vaslui (2)

Dan RAVARU

În acest sens, în trecut au predominat colindele seculare sau laice, existând dinaintea creștinismului, considerate păgâne. Biserica ortodoxă le-a interzis teoretic, dar, spre deosebire de cea catolică, nu a acționat punitiv la adresa interpreților, erau admonestați verbal doar. Văzând persistența lor și faptul că nu le pot combate, preoții au trecut la alcătuirea unor colinde creștine, sperând să le înlocuiască astfel pe cele considerate păgâne. Cea mai caracteristică dintre creațiile Bisericii este „Steaua”, foarte răspândită, care nu aparține folclorului, deși textul – la origine aparținând lui Anton Pann – s-a folclorizat în bună parte. Mult timp a existat un echilibru între colindele laice și cele religioase, în lumea satelor fiind cultivate ambele categorii. Odată cu instaurarea regimului comunist, în prima sa fază, 1948-1964, la început predominând orientările antinaționale ale Anei Pauker, colindele au fost interzise, ca și alte obiceiuri românești. Când a venit liberalizarea în domeniul folclorului, chiar un interes deosebit pentru acesta, după 1965, colindele laice, interpretate de regulă de bărbații în vârstă, au fost uitate în multe localități, inclusiv din teritoriul Movila lui Burcel. În schimb, cele religioase, învățate de copii și revigorate de preoți acum, au ajuns să predomine. Deci, conform zicalei „unde dai și unde crapă”, comuniștii, deși au combătut religia, au sprijinit indirect răspândirea și predominarea colindelor religioase creștine. Dar spiritul folcloric înrădăcinat în mentalitatea sătenilor și-a spus și aici cuvântul. Multe dintre colindele religioase au fost folclorizate în sensul preluării unor tematici din vechiul strat laic, iar unele colinde laice au reușit să supraviețuiască în forme prescurtate și cu mici intervenții creștine. Mă refer strict la teritoriul Movila lui Burcel, în alte părți ale județului Vaslui – la Berezeni, Ivești, Pogonești – s-au păstrat integral.

Să exemplificăm cele de mai sus, oprindu-ne la trei colinde culese în 1968 din comuna Miclești. Unul dintre acestea, cules de la Ciobotea Elena, 41 de ani, 6 clase, intră în categoria „judecata florilor”. Floarea soarelui, considerată cea mai importantă dintre toate, stă în Poarta Raiului și le judecă pe celelalte flori. La un moment dat, Sfântul Petru „Dete-o ploaie și un vânt / Și le culcă la pământ”. Florile umilate au noroc, însă de la Sfântul Ștefan: „Sfântu’ Ștefan ca sfânt mare / Dete-o ploaie și-un soare / Și le sculă în picioare”. Ideea cu judecata florilor pleacă de la o foarte răspândită lectură medievală despre judecata florilor, de origine bizantină, care s-a răspândit și în Occident. Prezența sfinților ne pare un demers creștin, ei

par a fi pe poziții adverse, ceea ce nu ar fi normal pentru acești doi mari sfinți ai creștinătății, mai degrabă poate fi vorba despre două personaje mitologice a căror identitate a fost uitată și înlocuită cu cea a sfinților. Cu totul deosebite și extrem de interesante sunt următoarele două versuri: „Ce folos că le-a sculat / Că mirosul le-a luat”. Deci reînvierea lor rămâne formală, din moment ce florile și-au pierdut calitatea lor supremă, definitorie, aceea de a mirosi încântător, de a vrăji prin această calitate definitorie.

Alt colind, cules de la Brânzan Maria, 40 de ani, 5 clase, este la origine un colind laic. Acestea erau grupate pe colind de flăcău, de fată, de bătrân etc. În cazul acesta este vorba de un vechi colind laic, „al casei” sau pentru gospodari. I s-a adăugat însă referenul „Florile dalbe” cu o tentă religioasă. Uimitoare însă este imaginea din versurile referitoare la curțile înalte ale boierului (gospodarului): „Așa nalte, minunate / Cu nouri amestecate”. Urmează un tablou al stăpânilor casei, înconjuțați de flori și fructe.

Un al treilea colind, cules de la Sabadac Maria, 14 ani, elevă, cumulează calitățile celor două anterioare, adăugând frumuseți noi. Este descrisă gospodăria colindată în culori deosebit de vii, ceea ce pe cercetătorii unor colinde de acest gen i-a dus la concluzia că, în trecut, este posibil ca unele case să fi fost pictate, asemenea bisericilor.

Plugușorul, numit și colinda agrară, este poate cea mai răspândită specie folclorică, cea mai viabilă, aparent facilă, dar care poate provoca dispute interesante și controversate, fără a se ajunge la concluzii împărțite de toți oponenții. Mai întâi, un mare paradox, extrem de vizibil, dar care nu este observat, nu este luat în seamă. În plugușor se vorbește de arat, de semănat, se trag brazde, dar totul se petrece la Anul Nou, în miezul iernii. Contradicția evidentă dar neobservată are, așa cum a subliniat Petru Caraman, o explicație simplă: Anul Nou la romani începea la 1 martie, la fel și Anul Nou agrar la români, momentul când începeau muncile agricole. Apoi, asocierea cu folclorul copiilor este numai în mică măsură reală. De-a lungul timpului, plugușorul a fost performat de oameni în vârstă, mai rar de flăcăi, de copii numai începând din deceniul trecut, legat de școlarizare. Rostirea plugușorului implica o mare seriozitate, de el depindea realizarea recoltei din anul ce urma. În esență, plugușorul original era un descântec legat de fertilitate. Conform magiei imitative, se credea că dacă va fi descris un ciclu de munci agricole bine realizate și încheiate prin recolte îmbelșugate, așa se va

întâmpla și în realitate. Există un ritual specific, bărbați gospodari plecau cu un plug la care se înhămau 12 boi să tragă brazde simbolice prin sat și să rostească textul cu valoare de descântece. Totodată, acest „plug mare” îl amintea pe cel folosit pentru deștelenirea pământului pentru viitoarele ogoare, după ce se defrișau pădurile. La ora actuală, în zona de nord-vest a județului distingem 4 tipuri de plugușoare: „povestea pâinii”, plugușorul de bază care povestește muncile agricole; plugușorul-baladă, când în locul textului obișnuit se recita un text de baladă, de cele mai multe ori din ciclul Novăceștilor; plugușorul satiric, cel mai răspândit în zilele noastre, privitor la întâmplările din sat, un fel de jurnal oral; plugușorul de copii, cu text foarte scurt, după puterea de memorare a acestora.

„Povestea pâinii” este forma originară a plugușorului, în nenumărate variante, care păstrează toate un scenariu tip: gospodarul observă că a venit vremea aratului, singur sau la îndemnul gospodinei, își organizează plecarea la ogor, în mod fastuos, ară, recolta este extrem de bogată, urmată de un seceriș pe măsură, măcinarea făinii și, în final, frământarea și coacerea pâinii, adică ajungea la scopul final. În text mai sunt incluse pasaje umoristice la adresa secerătoarelor sau a morarului. Sunt variante în care, într-o tentă religioasă, sunt relatate imagini călătorii în rai și iad. Varianta de la Făstâci – Cozmești se înscrie în tipul general. Acesta a fost popularizat și prin școală, cu „corecțiile” lui Vasile Alecsandri. La Todirești, dar cam peste tot în nord-vestul județului, textul plugușorului a fost înlocuit cu texte literare, cel mai mult cu balade din ciclul Novăceștilor, așa cum au fost publicate de Petre Dulfu.

Dintre plugușoarele satirice, întâlnite în orice comună, am ales pentru publicare pe cel de la Miclești.

Jocurile de măști sunt reprezentative pentru Podișul Central Moldovenesc și, în mod deosebit, pentru zona noastră. Ele ilustrează cel mai vechi strat al culturii populare și, alături de descântece și celelalte practici magice, descind direct din paleoliticul superior. Ele s-au conservat în orizontul unor mentalități de străveche origine, în lumina căreia anumite populații au descins din anumite animale (totemism), iar deosebirea dintre oameni și animale ar fi foarte mică, lipsa limbajului doar. Capra, ursul și calul, acum provocând amuzamentul privitorilor, la origine, prin jocul lor, se considera că pot asigura vânători bogate sau îmbuna zeei. Larga lor răspândire în Moldova se datorează prezenței aici a dacilor liberi.

Un fenomen cu totul reprezentativ rămâne însă vălăretul. Atestat încă din secolul al XIX-lea, el a fost definit drept un alai al alaiurilor. În vălăret (numit adesea „rândurile”) intră capra, ursul, calul, lupul, ciobanii (cei care joacă măștile de mai sus), la care se adaugă un număr de personaje, variabil de la o localitate la alta: harapi, arnauți, turci, evrei, volintiri, dame, baba și moșneagul, calangii, oameni de unire etc. La origine vălăretul a fost un alai de tineri care, în zilele Paștelui, mergeau împreună cu lăutarii să invite fetele la hora satului. Era în esența sa un ritual de fertilitate, legat de primăvară și de Anul Nou agrar. Așa a rămas până astăzi în unele sate de răzeși. În majoritatea satelor însă, s-a petrecut un fenomen similar celui de la plugușor. Odată cu schimbarea Anului Nou, ca dată, vălăretul s-a mutat și el la Anul Nou, iar datorită faptului că era structurat ca un alai a inclus într-un singur ritual celelalte obiceiuri care se practicau tot în primăvară, dar au trecut și ele la Anul Nou. Alte forme ale folclorului tradițional, derivate tot din riturile de trecere, sunt jocurile de priveghi, cumetria și succesiunea de practici rituale asupra căreia ne vom opri, nunta. În forma sa tradițională, atunci când se face după datină, nunta se distinge prin prezența integrală a verigilor ceremonialului străvechi: pețitul, logodna, vedrele (petrecere anterioară nunții, cu rudele miresei, când este din alt sat), vulpea, luatul miresei și conăcăria, jocul zestreii, danțul (de trei ori pe după masă), ruperea jemnei (colacul de pe capul miresei), masa nunului, masa mare, calea mînzului sau calea primară (mersul la nași).

O formă de teatru propriu-zis se practica numai la Anul Nou, sub denumiri diferite: Haiduci, Jienii, Banda lui Groza etc. Îmbinând rostirea unor versuri cu altele cântate, reprezintă folclorizarea unui spectacol susținut în secolul al XIX-lea de trupa lui Matei Millo, având variante deosebite după fiecare sat.

În cadrul folclorului literar vechi, cântecul liric deține o preponderență evidentă. Tematicile de cea mai largă răspândire sunt înstrăinarea, dorul, dragostea. Cântecul de o nobilă melancolie, expresia unei profunde interiorizări și a delicateții sentimentelor, vehiculează încă vechi motive, ca măritatul în alt sat, fata părăsită de iubit, îndrăgostiții neînfricați.

Pentru o mai bună cunoaștere a folclorului din zonă, am selectat din Arhiva de folclor a Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale câteva piese reprezentative privind obiceiurile de iarnă, nuntă, credințe în orizontul magiei.

Folclorul muzical și coregrafic este performat în toate lunile anului, la nunți, hora satului, petreceri de ziua numelui etc. O importanță tot mai mare o are ziua satului, care coincide în general cu hramul bisericii din localitate. Între formațiile artistice care activează pe lângă Căminele culturale se disting Todireșteanca (Todirești),

Soleștenii, Muntenii. Un rol deosebit îl au și fanfarele din Cozmești (Fâstâci) și Buda (Oșești).

Satul Chircești, comuna Miclești

Colind

la sculați boieri, sculați
Că vă vin colindători
Pe la miez de cântători.
De la ușă pîn la masă
Numai scule de bumbac.
Iar pe pat ce-i așternut
Cohor pîn la pămînt.
La ferești – mere domnești
La icone meri, gutui
Pe podele – viorele
Iar pe grindă – rîndunele
La porțiță o hulughită
Hulughita a zburat
Și noi ne-am înstrăinat.
Busuioc verde-n cărare
Răsădit de-o fată mare
Busuioc verde-n grădină
Răsădit de-o gospodină
Busuioc verde pe coastă
Rămâi gazdă sănătoasă.
Informator: Sabadac Maria, cls. a
VIII-a, elevă, 14 ani (1).

Satul Fâstâci, comuna Cozmești

Plugușorul

Bună sara gospodari!
Iac-afară a-nserat,
Cum îi mai bine de arat.
De când seara a-nserat,
Noi cu plugu' am plecat.
Cu plugu' de lemn de fag,
Căruța din lemn de brad.
Doisprezece boi ne-o trag.
Și tot boul bălănel
Are câte-un clopoțel.
Am venit și noi să facem
Oleacă de urătură.
Numai de-o da Dumnezeu
Să fie sămânța bună.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
S-o sculat Jupânu' gazdă
Într-o sfântă joi.
Pe ochi negri s-o spălat,
La icoană s-o-nchinat,
Cu nevasta s-o pupat,
Ș-apoi iute o-ncălecat,
La moșie a plecat,
Să aleagă-un loc curat
De arat și semănat.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
El oțel o cumpărat,
La meșter l-o dat,
Ca să facă seceri mari
Și altele mai mărunțele,
Cu mănunchii de viorele
Să-ți fie drag a trage cu ele
La nepoți și nepoțele.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
Iar o babă bătrână,
Cu părul de lână,
Cu dinți ca grebla,
Cu ochi ca sfecla,
Cu dreapta îi trăgea,
Dar cu stînga polog făcea.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
Jupânu' gazdă o întreat

Unde să facă aria?

S-o facă la stâlpu de aramă,
Nu se poate băga de seamă.
Mai bine s-o facă în geliștea vîntului
Unde e drag harnicului a grăbi
Și leneșului a dormi.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
Jupânu' gazdă o adus
Nouă iepe sirepe
De câte nouă ani sterpe.
Și o înhămat la nouă care mocănești
Și o plecat pe drum la moară la
Ivânești.

Pe drum carele scârțâiau,
Galbenii curgeau.
Morârța cu poala-i strîngea,
Parcă nu-i mai ajungeau.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
Iară hoța cea de moară,
Când văzu atâtea cară,
Puse coada pe spinare
Și plecă la lunca mare.
Lunca mare, frunză n-are.
Lunca mică, frunza-i pică.
Săi, fetiță, și-o ridică
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
Iar moraru' meșter mare,
Bată-l vina cui îl are,
Cu luleaua-n dinți,
Cu ochii zgâiți,
Mucii curgeau
Și luleaua i-o stingeau.
Și pe moară o suduia,
Moara sta și se uita
Pîn-ce-o pus mîna pe ea
Și-i dădu și una-n șele
Crășni moara din măsele.
Și-i mai dă și una-n splină
Și-o pus moara pe faină,
Și nu curgea faină,
Curgea mărgărintari
De la curțile dumneavoastră
gospodari.

Mai bine pe la bordeiele noastre
Cu răgoz acoperite,
Și ușa tot de răgoz,
Bate vîntul și-o dă jos.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
De urat am mai ura
Dar ni-e frică c-om însera.
Și nu suntem de ici, colea.
Suntem de la Buda Veche.
Și suntem de la Fâstâca,
Unde-i mămăliga cât nuca,
Și-o păzesc douăzeci cu măciuca
Să n-o mănânce furnica.
Ia mai mânați măi, hăi! hăi!
La anu' și la mulți ani!
Cules de la Hermeniuc Constantin,
53 de ani, 4 clase, din Fâstâci – Cozmești,
la 31 decembrie 1964 (2).

Miclești

Urătură

Frunză verde de mărar,
Bună seara gospodar,
Gospodar și gospodine
Și voi, tinere copile;
Dați-vă pe la fereastră
Și-ascultați urarea noastră,
Dați-vă pe lângă noi
Și-ascultați de cele noi,

Urătură din timpul lui cască-gură,
De când se mânca friptură
De-ți cam deviau dinții din gură!
De când s-a-ntunecat
Am plecat toți cu uratul.
Și-am plecat cu gând de-acasă
Ca să-mi caut o mireasă;
Cum s-ar spune, mai pe scurt,
Să mă-nsor numaidecât.
Dar la noi, la domnișoare,
Este o poveste mare.
Din cap până-n picioare,
Când le vezi că-s îmbrăcate,
Parcă-s malagambiste toate;
Să le vezi, măi vere Ghiță,
Cu palton și cu rochiță,
Cu mănuși, cu ceas la mână,
N-au mâncat de-o săptămână.
Și își mai drotează părul
Cu mosorul și cu fierul
Și se pudrează puțin,
Și, hai la bal, la Crăciun!
Când le vezi, măi vere – frate,
Te cam înfurnică-n spate.
Pentru pudră și parfum
Sunt datoare și acum.
La ureche trei blidoane,
Înc-o roată, măi loane!
Hăi!
Seara asta o serbăm,
Cu rachiu și vin îi dăm.
Și-n afară de asta,
Am văzut c-ați întins masa.
Și azi, mai de dimineață,
V-am văzut frigând o rață
Și am mai văzut în sală
Niște sarmale-ntr-o oală;
O tigaie de friptură
De ne lasă apă-n gură.
Iar voi, urători tehui,
Că nici nu știți să urați
La mâncare vă uitați.
Murături și castraveți,
Ia, mai roată, măi băieți!
Hăi!
Eu, Vâza și cu Neculai,
Dac-am văzut că nu-i di trai,
Am pornit prin sat
După feti di măritat.
Într-o margini di sat,
O fată de măritat,
Di picioare hârbuită
Și di șăli cam îngrămădită;
Di subțări nu era,
Di trii ori cât soba mea;
Di harnică nu-i hapsână,
Adoarme cu lucru-n mână;
Di la Ispas la Sânzâieni
Țasă un fund di ismeni.
Neculai, când o vedea,
Tare bine-i mai părea
Căci și el era bălțat,
De picioare crăcănat
Și de gras cam aruncat.
La ureche trei blidoane,
Înc-o roată, măi loane!
Hăi!
V-am mai ura, v-am mai ura
Dar ni-i teamă c-om însera.
Și suntem de la Galați
Unde plouă cu cârnați,
Fulguiește cu slănină

Și burează cu făină.
Noaptea plouă cu sarmale,
Tot să mănânci, măi frățioare!
Căci mănâncă, nu te doare!
Căci în Galați
Oamenii umblă dezbrăcați;
Au o șură dormitor
Și mâncare după horn.
Busuioc verde pe masă,
Rămâi, gazdă, sănătoasă;
Busuioc verde crengos,
Mai rămâneți sănătoși!
Aho!
Informator: Moraru Ștefan, 24
(milițian).
Data culegerii: ianuarie 1969 (3).

Urătură

Aho, ho, ho,
Colo-n deal la crâșma Stanei
Unde-și beau drumeții banii
Și haiducii gologanii
Stă Gruia și bea vin rece
Cu-a lui lăutari petrece
Maica lui de veste-o prins
Și la Gruie-aleargă-ntins
Gruie, bine fătul meu
Ce faci pentru Dumnezeu
Azi nu-i zi de chibzuit
Și e zi de plugărit
Ieri de-acasă mi-ai plecat
Tu cu turcii te-ai luptat
Încă n-ai tu maică anii
Ca să te lupți cu dușmanii
Vinde-ți calul pe doi boi
Și aruncă pe alți doi
Și mai ai acasă doi
leși la plug cu șase boi.
La ureche clopoței
la-ndemnați roata, flăcăi.
Hăi, hăi!
Iar Gruia când auzea
El din târg căci că venea
Uite maică boi dintr-ales
Dar la plug cu cin' să ies
Maica lui îi răspundea
Cu Vochița, sora ta.
Iar Gruia când auzea
Căci plugul mi-l așeza
Și la arat se pornea
Și iar vede zurgălăi
la mai îndemnați, flăcăi.
Hăi, hăi!
Și ara pân' la amiază
După ce un ceas stătura
Iar la muncă s-așternură.
Frate, frate, frățioare,
la te uită-n depărtare
Vine ploaie și e seară
Sora mea, copilă ești,
Nu e ploaie ce zărești
Ceia-s turcii cei păgâni
Și cu ură pe români
La ureche brebenei
Pocniți din bici, flăcăi.
Hăi, hăi!
Iată cum vin ca săgeata
Ei pe mine chiar mă cată
Bine vorba nu sfârșea
Turcii la el ajungea,
Măi plugar plugarule,
Uite ce te-aș întreba

N-ai văzut pe-aici cumva
Chiar pe Gruia lui Novac
Călare cu capu sus
Ca un vânt așa s-a dus
Cola-n deal la crâșma Stanei
Unde-și beau drumeții banii
Și haiducii gologanii.
Iar turcii când auzea
Tot în goană mi-o lua
Dar un turc a stat din mers
Turcilor nechibzuiți
Stați pe loc, nu mai fugiți,
Ăsta-i Gruia lui Novac
Pune-ți mâna de-l legați
Cu frânghia de mătase
Împletită-n cinci și-n șase
Cu frânghia de fuior
Cât un fluier de picior
Căci turcii-napoi se-ntoarnă
La ureche breberei
la-ndemnați plugul, flăcăi,
Hăi, hăi!
Turcii-napoi se-ntorcea
Puse mâna și-l lega
Cu frânghia de mătase
Împletită-n cinci și-n șase
Cu frânghia de fuior
Cât un fluier de picior
Ș-alelelei pui de Novac
Moartea cum vrei să ți-o fac
Să te spintec drept în lung
Sau în lance să te-mprung
Turcilor nechibzuiți
Faceți moartea cum voiți
Dar o mână sloboziți
Să pun mâna-n pălărie
După foaie de hârtie
Să pun mâna sub pulpană
După călimară, pană,
Ca să-i scriu măicuți-o carte
Să știe nu să mă cate
Iar turcii când auzea
Mâna stângă-i slobozea
Dară Gruia când vedea
Doamne bine-i mai părea
Că de fapt stângaci era
N-a pus mâna-n pălărie
După foaie de hârtie
N-a pus mâna sub pulpană
După călimară, pană,
Și-a pus mâna la o coastă
Și-a scos o sabie tăioasă
Până la apus de soare
N-a mai fost turc în picioare
Dar pe unul l-a iertat
De-a dus vestea la-mpărat.
Niște hopuri hopurate
La anul cu sănătate
Opriți plugul, măi flăcăi.
Aho, ho, ho!

Ioniță C. Costică, 35 de ani,
Siliștea – Todirești (4).

Ursul

La acest joc participă 3 urși: urs,
ursar, fluieraș.

Acești urși ură la casa fiecărui
gospodar, iar apoi întrebă dacă
gospodarul primește „Ursul”. Dacă
răspunsul este pozitiv, ursarul și fluierașul
intră în casă și dau mâna cu toți ai casei,
urându-le ani mulți și fericți.

Ursarul bate în tobă și spune:

„Bună seara gospodari
 Bună seara proletari
 Am venit cu toba mea
 Trăiască republica!
 La o parte boierimea
 Să intre țigănarimea
 Să intre ș-acest pui de bulibașă dura
 Cu trei nasturi la tășulă (tașcă)
 Casa-i mare și frumoasă
 Dar care-i gospodar de casă?
 Să-l întreb cum se cuvine
 Să-mi joc ursișorul bine
 Ori mai bine ori mai rău
 Ori să-l joc cum știu eu
 Bună seara domn gospodar
 Bine te-am găsit
 Până ce te-am găbuit
 Șapte garduri și o postată
 Ți-am distrus cămașa toată
 Am trecut și pe la oceanul înghețat
 Cu-acest pușor de ursișor m-am
 căpătat
 Era cât un cățel
 Și-acum mare cât un vițel
 Când era micuț de tot
 I-am trântit veriga-n bot
 Că se ducea pe la vecini
 Și curăța de găini
 Dar după cele spuse dumneavoastră
 Să nu vi se facă impresia
 Că noi suntem țigani de pe ici colea
 Și pe unde vezi dumneata
 Noi suntem de viță mare
 Tata meu a fost primar
 Și bunicu secretar
 Iară eu am fost notar
 Și de la notărie ajunsei la dobărie
 C-așa mi-a plăcut mie
 E făcută sau nu-i făcută?
 Domnule gospodar dar să lăsăm
 astea
 Și să vedem cum joc eu?
 Mai politicoasă sau mai buruienoasă
 Sau s-o țin mai hacana
 Hai, domnule gospodar, dă răspunsul
 C-afară se-omoară ursul
 la îndeamnă măi faraoane
 Că ți-oi da un borș cu carne
 Borș cu carne cu pasat
 Cu carne de la gostat.
 Foicica izmă creață
 la pofitim Martine-n casă
 C-am găsit fete frumoase
 Și neveste ochișele să te tăvălești cu
 ele
 Pune mâna pe ciomag și te-avântă
 peste prag
 Și întreabă-mă de ce zac
 De ce fac de ce bolesc
 De ce dor mă prăpădesc
 De dragostea fetelor
 De dorul nevestelor
 Joacă, joacă mărunțel
 Ca frunza de pătrunjel
 Joacă, joacă și mai rar
 Ca frunzițe de mărar
 Scutură-ți cojoacele
 Să te vadă fetele
 Să te vadă de frumos
 Că tu ești un păcătos
 Foicica de-un grăunte
 la te pune-ntr-un genunche

Foicică coji de ouă
 la te pune-ntr-amândouă
 Foicică lemn uscat
 la te-așează și culcat
 Și dă o tăvălitură
 Și pe spate și pe burtă
 Urcă-te pe hadarag ca fasolea pe
 harag
 la mai săi odată-n sus
 Să te vadă că ești urs
 Am trecut și pe la Dagăța
 Unde mă urmărea miliția
 Să-mi ia ursul la achiziția
 Dar nici eu nu m-am lăsat
 Și pe urs am-ncălecat
 Și-am oprit tocmai ăst sat în astă casă
 Chiar aici la dumneavoastră.
 Ursul meu de pe grindei
 M-a costat 5000 de lei
 Iar ursoaica de la munte 7700
 Colo-n vale-ntră gutui
 Mi-a fătat ursoaica pui
 Și din șapte căți au fost
 Te-am cules pe tine un prost
 Mititel și crăcănăt
 Să-i dau cu ciocanu-n cap
 Stau pe loc și mă gândesc
 Frunză verde de molid
 Mândra mea m-a betejit
 C-a spălat aseară-un blid
 Mândra mea zace de boală
 C-a spălat aseară-o oală
 Bunicuța moșului șade-n dosul
 hornului
 Și pânđește la voinici
 Ca și măța la chitici
 Și iar verde periniță
 Fă-o ursule pe costiță
 Și iar verde veninos
 Tăvălește-te pe jos
 la mai sai odată-n sus
 Să te vadă că ești urs”
 Zice fluierașului:
 „Ia mai zi corăgheasca că mă doare-n
 gât de sete
 Una, două, una, două,
 Lelea cu răchită nouă
 Trei, patru, trei, patru
 Lelea a lăsat bărbatu
 Și se iubește cu altul
 Și cu mine și cu tine
 Însă să n-o știe nime
 Și cu tine și cu altul
 Însă să n-o știe satul
 Scutură-te măi Martine
 Cât mă țin pe lângă tine
 Că dacă m-ai depărta
 Cojoaca s-a scutura
 La anul și la mulți ani, domnule
 gospodar!”
 Toma Gheorghe, 54 de ani, sat
 Siliștea, comuna Todirești (5).

Capra
 Din satul Cozmești, comuna
 Cozmești.
 Culege Râpă Tudora, studentă fără
 frecvență, în 1969.
 De la Popovici Gheorghe, țaran
 cooperator.

Personajele:
Capra. Corpul este alcătuit din
 spice de stof cusute pe o pânză groasă.
 Capul este de lemn, împodobit cu coarne
 naturale. Falca de jos e mobilă.
Moșneagul. Are haine bătrânești. În
 mână duce un băț.
Baba. Îmbracă haine femeiești
 bătrânești. Rolul acesteia este interpretat
 în travesti.
Negustorul. Poartă pelerină, șapcă.
 Are cârjă și coș.
Doctorul. Peste hainele obișnuite
 îmbracă un halat alb pe care este cusută o
 cruce mare. În mână are o trusă.
Vânătorul. Poartă haine verzi, de
 pădurar. Are pușcă. La brâu se încinge cu
 o centură de cartușe.
Fluierarul. Se îmbracă în haine
 comune.

Moșneagul și baba:

Ța, ța, ța, căprițo, ța,
 Ța, ța, ța, la munte, ța!
 Ța, ța, ța, la iarbă verde,
 Unde lupul nu te vede!

Moșneagul:

Ța, ța, ța, căpriță, ța,
 Că pun mâna pe nuia!
 Și nuiăua-i de cireș
 N-ai să știi pe und-să ieși!
 Ța, ța, ța, căpriță, ța,
 Nu te da, nu te lăsa!

Că de când te-am cumpărat
 Mult necaz tu ne-ai mai dat.
 Și cerând mereu la fân
 M-ai făcut un moș brătrân.
 Ța, ța, ța, căpriță, ța,
 Ța, ța, ța, la munte, ța!
 Dar de când te-ai liniștit
 Vânătorul te-a zărit,
 Pușca la ochi a luat
 Și pe tine te-a-mpușcat.
Vânătorul:
 (Pune pușca la ochi și se face că
 trage)

Pac!

Moșneagul:

Of, of, of! Omule, cu ce-am greșit
 Capra de mi-ai omorât?
 M-ai lăsat un om sărac,
 Fără capră ce mă fac?!
 Capra noastră dădea lapte
 Și mâncam noi doi cât șapte.
 Hei, bre babă, tu ce zici,
 La vară mâncăm urzici?

Baba:

Încotro s-o apucăm?
 N-avem ce să mai mâncăm.
 Capra noastră dădea lapte
 Și mâncam noi doi cât șapte.

Vânătorul:

Puteți să plângeți cât ați vrea!
 Ce-ai cătat în iarba mea?
 Hai, grăbiți-vă acum
 Și vă căutați de drum!

Negustorul:

Ce vă târguiți așa,
 Vi s-a întâmplat ceva?

Moșneagul:

Mi-a ucis capra, aici,
 Și-am rămas oameni calici.

Lohan „Camping”, comuna Tătărăni, jud. Vaslui

Vicu MERLAN

Sub vatra de foc, dar cu o arie mai extinsă, a fost identificată o **groapă menajeră G1**, care se adâncește de la -0,90 m până la -1,30 m, fiind de *factură precucuteniană*. În inventarul gropii s-au descoperit fragmente ceramice cu incizii adânci, elipsoidale, iar unele mai păstrează urme de pictură crudă cu alb și roșu.

Se extinde de la m10 la m12, dar pe latura de nord iese din secțiune, având circa 2,5 m². Are o formă ușor elipsoidală, pe direcția NE-SV. În inventarul acesteia au mai fost descoperite fragmente ceramice incizate de culoare neagră, dar și de culoare cărămie, având motive geometrice și floristice diferite. Pe fundul unui picior de pahar a fost identificată o svastică yang pictată cu vopsea din pigmenți vegetali roșii.

După finalizarea secțiunii S1, s-a trecut la decopertarea unei noi secțiuni S2, paralel cu S2, având aceleași dimensiuni: L = 20 m, l = 2 m. Între cele două secțiuni a fost lăsată o bernă de circa 0,50 m, care a fost demontată la finalizarea decopertării secțiunii S2.

În cadrul săpăturii din 2014 au fost descoperite:

Între m8 și m12 au fost identificați chirpici răzleți de culoare cărămie de la o locuință **cucuteniană L1**, identificată și în S1/2013 (latura de vest).

Placa de cuptor

După modul de răspândire a chirpiciilor s-a putut deduce aria de extindere și amplasare a locuinței, fiind de formă aproximativ rectangulară, cu orientarea V-E și intrarea spre est. În interiorul locuinței au fost descoperite următoarele: un fragment de faloid masiv, trei idoli feminini din lut ars fragmentari, câteva cozi de linguri și polonice din lut ars, fragmente ceramice de la pahare de tip cupă cu picior, fragmente ceramice pictate sau cu urme de pictură și angobă sau ușoare excizii, de calitate foarte bună.

În exteriorul locuinței a fost descoperit, pe latura de est, un **cuptor de ars ceramică** la m5-6, între -0,50-0,90 m. Placa de cuptor, ce separa camera de ardere de cea de coacere a ceramicii, era perforată, având peste 50 de găuri cu diametrul cuprins între 2-3 cm, însă nu toate perforază placa până pe partea cealaltă. Placa este ruptă din vechime în mai multe părți, fiind răspândite pe o suprafață de circa 1 m². Are o grosime de 5-6 cm, fiind ușor fețuită. O parte din placa descoperită în S2, a fost găsită și în S1/2013.

Plastică

Fragment de *statuetă feminină* din lut ars, descoperită la m16, -0,70 m, păstrat din zona pieptului până la genunchi. Între trunchi și picioare există un unghi de aproximativ 45°, conferindu-i o poziție de șezut. Steatopigia este pronunțată, iar din zona coapselor spre cea sexuală pornesc două linii ce formează un triunghi cu vârful în jos, după care se continuă cu o singură linie ce despart cele două picioare. Ombilicul este schițat printr-o proeminență. Talia este dreaptă, cu fesele ferm arcuite uniform. Păstrează ușoare urme de vopsea roșie. Dimensiuni: L = 4,5 cm, l = 2,8 cm, gr. = 1 cm;

Fragment de *statuetă feminină masivă* din lut ars, de culoare cărămie (m11, -0,70 m). Păstrează doar piciorul drept din zona șoldului până la genunchi. Fesa se păstrează integral. Nu are urme de incizii, însă sporadic apar urme de pictură roșie. Este vizibilă steatopigia pronunțată a statuetei. Dimensiuni: L = 8 cm, l = 3,5 cm, gr. = 3 cm.

Fragmente de idoli antropomorfi cucutenieni

Fragment *faloid masiv* (m11, -0,70 m) din lut ars ce se păstrează în proporție de ¼. În interior dispune de o perforare cu diametrul de circa 1 cm. Este de calitate bună, fiind rupt ritualic din vechime. Fiind descoperit în apropierea fragmentului de statueta masivă, putem deduce că acesta ar fi fost o reprezentare a principiului masculin, yang. Fragmentul de statueta face parte din categoria statuetelor masive feminine cu reprezentări simbolice ale Marei Zeițe Inițitoare. Dimensiuni: l = 6 cm, l = 3,5 cm, iar la partea superioară are diametrul de 2,5 cm;

Fragment de *statuetă* din lut ars, descoperită la m12, -0,80 m, ce se păstrează din zona ombilicului până la coapse. Deși păstrează zona bazinului integral, conturându-se cele două picioare, totuși acestea sunt retezate din vechime. Statueta se păstrează într-o stare mediocră, fiind de calitate slabă. Dimensiuni: L = 2,3 cm, l = 2 cm, diametrul la bust de 0,7 cm;

Fragment de *statuetă feminină* din lut ars (piciorul drept), descoperită la m8, -0,70 m, ce se păstrează de la coapse la bazin. Este vizibilă din zona coapselor o ușoară arcuire spre genunchi.

Dimensiuni: L = 4,8 cm, l = 1,5 cm.

Unelte

Lamă din silix de Prut cu urme de uzură, descoperită la m11, -0,78 m, ce păstrează bulbul de percuție și undele de șoc;

Nuclee de diverse mărimi din silix și lemn silicifiat, cu urme de desprindere lamelară.

VECHEA BISERICĂ DE LEMN “SF. GHEORGHE” DIN LAZA

Dr. Laurențiu CHIRIAC

Vechea biserică de lemn din satul LAZA ilustrează cum nu se poate mai bine intensa viață creștină și amplul fenomen de ctitorire de pe Valea Racovei, ca o concretizare și a posibilităților economice din această zonă, reflectând o profundă spiritualitate ortodoxă. Zonă puternic răzășească, satul Laza se remarcă altădată prin această biserică de mir, în fapt o ctitorie de obște a călugărilor TOADER MANASIA și VARLAAM, cu ajutorul preotului ȘTEFAN.

Având aceleași caracteristici generale ca ale bisericilor populare moldave, **vechea biserică “Sf. Gheorghe” din Laza** a fost construită la 1780, în tehnica de tip “Blockbau”, adică a bânelor groase cioplite și așezate în cununi orizontale (cu lipitură). Așezată pe tâlpoaie masive de lemn și pietre mari de râu, biserica era “durată” din lemn de stejar, în timp ce cununile din bârne erau “îmbucate” în “chioutori” drepte sau în “coadă de rândunică”. Bârnelor orizontale au fost “puricate” cu sfredelul, apoi prinse în cepuri de lemn de tisă sau în cuie. Fațadele erau “pardosite” sau “tăbănuite” cu scândură de brad sau cu șindriță. Acoperișul era în patru ape, făcut din paie, curpeni de viță de vie, scândură și, mai ales, șindriță sau “chiorpecă”, fapt demonstrat de studiile etnografice specifice zonei Racovei.¹

Meșterii care au lucrat la ea au fost VAVILA și GRIGORIE, așa cum menționează și **Pisania bisericii** (oarecum controversată și tradusă de P. P. Panaitescu: “S-a ridicat această biserică în numele Sfântului și Slăvitului Izbăvitor Gheorghe, la anul de la nașterea lui Hristos, cu grija și stăruința călugărului Varlaam, care au lucrat această biserică rusneacă prin meșterii Vavila și Grigorie. 1780”.²

Din punct de vedere al **tipologiei planimetrice**, vechea biserică de lemn din LAZA se încadra arealului Moldovei populare, având **planul triconc** (nava dreptunghiulară simplă), cu pridvor la vest, pe care se intra.³ Edificiul religios de lemn din LAZA avea clopotnița detașată, iar despărțirea dintre naos și pronaos era făcută cu ajutorul a patru stâlpi. Învelișul interior al acestei construcții era alcătuit dintr-un plafon de scânduri în pronaos și dintr-o jumătate de cupolă semicilindrică (sprijinită pe arcuri-nervuri și pe console) în naos, în timp ce altarul era acoperit de un plafon simplu.⁴ Predilecția meșterilor populari pentru bolta semicilindrică - amplasată pe axul longitudinal al bisericii corespundea planului dreptunghiular

simplu. La cele două capete, bolta semicilindrică se racorda în fâșii curbe la tavanul pereților.⁵

Compartimentarea spațiilor interioare ale **bisericii de lemn din LAZA** urma o schemă precisă, adaptată de toate lăcașele de cult ortodoxe din zona Vasluiului: **altarul**, **naosul** și **pronaosul**, dar și **pridvorul** - ca urmare a creșterii necesităților cultice și ca o influență dinspre arhitectura de zid. De altfel, acest pridvor închis de pe latura vestică era evidențiat și de stâlpii frumos sculptați, uniți de arcade bogat decorate.⁶

Altarul - locul în care se aduceau sacrificii Domnului - cuprindea o masă din lemn, îmbrăcată în pânză de casă și pe care stăteau de obicei chivotul (artoforiul), Evanghelia, crucea și Sf. Antimis (pe care se picta scena punerii în mormânt a lui Iisus). În partea de nord a altarului era proscomidia (adică “punerea înainte”). Tot aici se afla și “fântânița” pentru spălarea rituală, făcută dintr-un trunchi de copac scobit. Tot în altar era și dulapul pentru sfințele vase (potirul, discul, steluța, lingurița, lancea etc.), acoperămintele (procovețele) și ștergarele. În partea de sud a altarului se afla diaconiconul, unde diaconii primeau și țineau prinoasele aduse de creștini pentru sfânta Liturghie. Din necesitatea de a se crea spații pentru proscomidie și diaconicon, catapeteasma a fost împinsă spre naos, astfel încât bârnele groase din lemn care legau pereții altarului urmau să susțină tâmpla pe care erau dispuse icoanele ori catapeteasma de pânză, împodobită cu ștergere populare. Uneori, peretele despărțitor dintre altar și naos amintea de vechea decorație medievală a catapetesmei sau iconostasului.⁷

Naosul - mijlocul bisericii și încăperea destinată inițial bărbaților - era spațiul cel mai mare, fiind luminat de sfeșnice, de policandru și de “curpănu” din fier. În mijlocul bisericii, sub policandru care cobora din boltă, se afla un solium (un tron). Pe același tron, la aceeași înălțime cu altarul, preotul ținea slujbe. În același loc, se afla “cheatra bisericii”, pe care era chemat să jure cel care săvârșise o faptă pe care o nega. Pe peretele nordic al naosului se afla amplasat amvonul, de unde preotul predica sau citea Evanghelia. În fața acestuia, pe peretele opus, se afla strana arhierescă (destinată arhierelui).

Pronaosul (tinda) - încăperea destinată inițial femeilor - era despărțit de naos printr-un perete marcat de patru stâlpi, dispuși așa încât să sugereze trei intrări (una centrală și două laterale). În pronaos se afla cristelnița (vasul pentru botezul pruncilor), făcută din doage de lemn cu cercuri din alun. Tot în tindă se făceau acele agape sau ospete de înfrățire, unde li se împărțeau mâncăruri și vin celor care participau la slujbe. De aici și existența “mesei pentru colive” - care are la origine masa țărănească, joasă și rotundă. În fine, stâlpii despărțitori, ancadramentele lor și bolțile de la pronaos au fost împodobite cu motive ornamentale.⁸

În privința repertoriului ornamental și a decorului exterior, predominau ornamentele geometrice, fitomorfe sau abstractizate, unele dintre ele cu vechi rădăcini magico-religioase, cum ar fi: rozeta solară, în diferite variante (romburi, sori, triunghiuri, dreptunghiuri, palmete, hașuri, zigzaguri etc.); glastra cu flori și vița-de-vie.⁹

Cu toate aceste specificități ale zonei, mărturiile istorice au evidențiat anumite influențe artistice exterioare receptate de toate edificiile religioase din lemn de pe Valea Racovei, printre care se numără cele *neobizantine* (prezente în modul de compartimentare a spațiului cultic), *neogotice* (ilustrate prin decorul exterior și ancadramentele ușilor și ferestrelor), *renascentiste târzii* (vizibile în pictura murală) și, mai ales, *muntenestești* (concretizate la nivel planimetric, volumetric, decorativ și prin introducerea obligatorie a pridvorului). Toate aceste influențe externe s-au pliat armonios pe tehnica de construcție specifică zonei și pe motivele populare ornamentale de o certă valoare și originalitate.

Ornamentul lăcașelor de cult era concentrat pe anumite zone: în jurul ferestrelor, a portalului, a cornișelor și a soclului în exterior, iar în interior se găsea la stâlpii despărțitori dintre naos și pronaos, la boltă, mobilier și la catapeteasmă. Astfel, arcadele porticelor erau construite în sistem de contrafrise, iar consolele arcurilor erau sculptate în forma capului de cal. De asemenea, pereții erau despărțiți în două registre, separate de un brâu puternic din lemn sculptat. Ancadramentele ușilor și ferestrelor erau ornamentate cu colonete repetate, aflate câte trei sau patru pe fiecare parte a intrării și sprijinite pe baze prismatice. Acoladele și arcurile frânte de la uși și ferestre amintesc de influențele neogotice. Ușa principală avea sculptură geometrică țărănească și creștături de rozete. Peretele despărțitor dintre naos și pronaos era din bârne de lemn sculptate și crestate, iar tâmpla bisericii avea un decor sculptat cu motive vegetale (de factură barocă): vița-de-vie cu vrejuri și ciorchini de struguri. Nervurile arcurilor bolților erau sculptate în "frânghie răsucită" sau torsadă subțire, încheindu-se într-o rozetă, iar acoperișul își avea și el propriul său decor.¹⁰

Așadar, meșterii populari au conceput **lăcașul de cult din lemn de la LAZA** un numai ca pe o "casă a Domnului Iisus Hristos", dar și ca pe o unitate indisolubilă dintre funcțional și frumos, o unitate frumos armonizată între întreg și detaliu, contribuind la strălucita sinteză ce rezuma în conștiința populară inspirația execuției unui model al artei care a reușit să supună lemnul voinței și fanteziei umane.¹¹

Totodată, **planul și fațada** - primul rezultat al comanditarului și al tradiției ortodoxe de a crea un spațiu sacru, iar cea de-a doua ca expresie exterioară a unei structuri interioare ce face trecerea cu ușurință din spațiul interior (sacru) în cel exterior (al realității imediate) - au stat în atenția meșterilor populari din această zonă. Aportul estetic, înaintea de cel voit decorativ, rezultă mai întâi din însuși modul de îmbinare și cioplire a bânelor, din prezența consolelor în trepte, a îmbinării costoroavelor cu fruntariul, dar chiar și din existența pridvorului.¹²

De la brâul median "în frânghie" și până la cheia de boltă, meșterii populari decorau o serie de elemente constructive cu o gingășie fără seamăn, cu scopul de a întregi și sublinia silueta edificiilor religioase din lemn. Ei foloseau variate procedee tehnice, ca: tăierea, cioplirea, sculptura, încrustarea și traforul. Unele brâie erau decorate inițial nu numai în formă de frânghie, ci și în formă de denticuli, de zimți sau, pur și simplu, înspicate, folosite și la talpa bisericii sau la cornișă.¹³

Consolele interioare și cele exterioare - numite "conzori" - aveau forme de aripi, fiind formate din bârne în retrageri succesive. Uneori pachetele de console erau decorate în praguri (cu formă de aripi), iar capetele acestora au fost decorate "în scări" (din tăietură oblică sau dreaptă). Terminalurile unora dintre acestea aveau forma capetelor de cai stilizate (în legătură cu rolul benefic și apotopaic al calului).¹⁴

Așadar, meșterii populari din zonă au căutat și au găsit soluții proprii, specifice sculpturii în lemn, începând de la sistemul de închidere al ușilor (cu zăvor și manea) sau a ușilor cu doi cilindri de lemn, la ferestre și acoperișuri (inclusiv bolți), până la sfeșnice, jertfelnice, strane, jilțuri, cruci de mână și chivoturi. Acest lucru dovedea o mare tradiție a prelucrării lemnului și, în același timp, atesta prezența în zonă a unor meșteri populari specializați.¹⁵

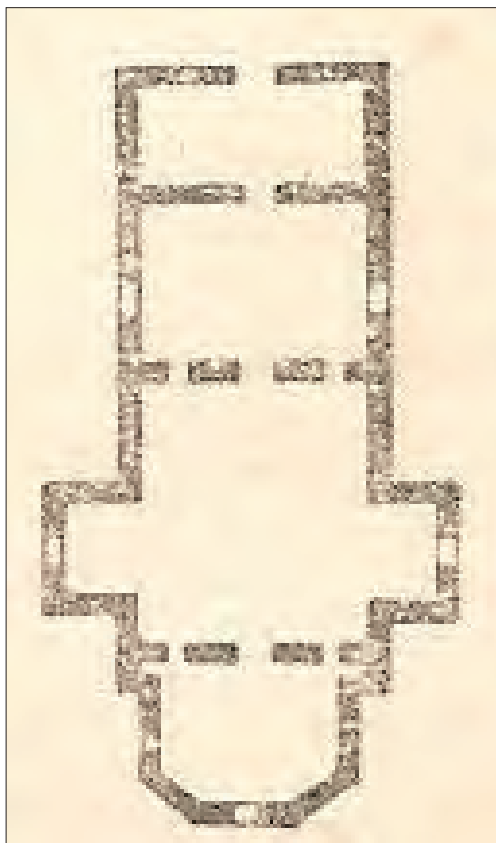
În strânsă legătură cu arta decorativă era și **pictura religioasă** a vechii biserici de lemn de la LAZA, concretizată cu precădere pe tâmpla acestui lăcaș, unde se aflau de altfel cele mai frumoase icoane. Acestea erau dispuse pe tâmplă tocmai pentru a reprezenta istoria religiei creștine. Pe primul registru erau pictați

proorocii, pe al doilea apostolii și pe al treilea praznicele împărătești. Sub acestea se aflau ușile împărătești, fastuos decorate și pictate cu scena *Bunei Vestiri* sau cu medalioane ale celor patru evangheliști. Pe ușile diaconești (pe unde se intra în altar) erau pictate scene cu diaconi sau chiar cu *arhanghelii Mihail și Gavril*. În partea de sud a ușii diaconești se afla icoana *Sfântului Ioan Botezătorul* și icoana patronului bisericii (a *Sfântului Gheorghe*). În partea de nord se afla icoana *Sfântului Nicolae*. Sub icoanele împărătești, la poalele tâmplei, erau zugrăvite scene din *Vechiul Testament*, reprezentându-i pe Adam și Eva, apoi căderea lor în păcat și alungarea lor din Rai etc.¹⁶

Sub tâmpla bisericii se aflau icoanele *Maicii Domnului cu pruncul pe tron* și *Iisus Hristos Împărat*, iar deasupra ușilor împărătești se afla chipul lui Iisus cel nefăcut de mână (Sfânta Mahramă), apoi icoana *Învierii* și a *Cinei cea de taină*. În partea centrală a registrului profeților era icoana *Maicii Domnului Orantă* și icoana *Deisis*. Iconostasul era porțiunea cea mai pictată a bisericii de lemn, iar policromia icoanelor nu venea în contrast cu arhitectura interiorului, ci - dimpotrivă - se armoniza cu aceasta.¹⁷

Expusă în pronaos, scena *Judecării de Apoi* ne înfățișă pe câteva registre momentele care prezentau soarta sufletului în lumea veșniciei, redând astfel încercările prin care trecea sufletul omului după moarte. Naivitatea cu care au fost executate aceste picturi le transformau parcă în povești din lumea basmelor populare. Astfel, cei doi meșteri zugrăvi pictaseră în manieră populară, căci modul de tratare a personajelor, o anumită disproporție și stângăcie în executarea scenelor mai complicate lăsa să se întrevadă un anumit amatorism în pictura lor.¹⁸

În concluzie, rezultată dintr-o mare răbdare și dintr-un anumit echilibru popular - care a sintetizat și a simplificat formele de utilitate și frumusețe - **vechea biserică de lemn de la LAZA** a constituit expresia unei tradiții constructive străvechi în zonă, continue, reușind să dăinuiască mult timp ca monument istoric. Deși a mai fost reparată prin strădania călugărilor greci de la Mănăstirea Florești și, mai ales, a enoriașilor, vechea biserică de lemn din LAZA a fost refăcută complet abia pe la 1940, numai că după cutremurul din acel an a fost destul de ruinată. Biserica a avut 12 hectare și 16 ari.¹⁹

Planul Bisericii de lemn "Sf. Gheorghe" din LAZA - 1780

NOTE

1 Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național, Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974, p. 258. Doina Rotaru, Constantin Aghion, *Contribuții privind arhitectura populară în lemn din județul Vaslui*, în "Acta Moldaviae Meridionalis", VII - VIII, Vaslui, 1985 - 1986, p. 319.

2 P. P. Panaitescu, *Introducere în istoria culturii românești*, București, 1969, p. 181. Vezi și "Anuarul Eparhiei Huși", Tipografia și librăria G. Cerchez, Huși, 1938, p. 183.

3 Voica Maria Pușcașu, *Puncte de vedere cu privire la unele monumente medievale de pe teritoriul actual al*

județului Vaslui, în "Acta Moldaviae Meridionalis", II, Vaslui, 1980, p. 495.

4 Andrei Pănoiu, *Din arhitectura lemnului*, București, Editura Meridiane, 1975, p. 152.

5 *Ibidem*, p. 153.

6 *Ibidem*, p. 154.

7 *Ibidem*, p. 155.

8 *Ibidem*, p. 155.

9 Doina Rotaru, Constantin Aghion, *op. cit.*, p. 322.

10 *Ibidem*, p. 323.

11 Ioana Cristache Panait și Titus Elian, *Biserici de lemn din Moldova*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", an XLV, nr. 7-9, Iași, 1969, p. 480.

12 *Ibidem*, p. 481.

13 Petrescu, Paul, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, București, Editura Meridiane, 1974.

14 *Monumente naționale, monastiri și biserici ortodoxe. Raporturi de la comisiunile întocmite pentru cercetarea lor*, partea I, București, 1881.

15 Doina Rotaru, Constantin Aghion, *op. cit.*, p. 322.

16 Iacov Antonovici, *Mănăstirea Florești din plasa Simila, județul Tutova*, București, Atelierele grafice Socecu, 1916, p. 148.

17 Dorinel Ichim, *Biserici de lemn din Eparhia Hușilor. Județul Vaslui*, Huși, Editura Episcopiei Hușilor, 2001, p. 29.

18 *Monumente istorice-bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1974.

19 *Academia Română*, dosarul 1610, vol. I, fila 21. Vezi și Vasile Ilie și Mirela Ilie, *Comuna Laza - județul Vaslui. File de monografie*, Vaslui, Tipografia ADC, 2008, p. 53-54.

Două documente inedite privitoare la târgul Puiеști

Dr. Arcadie BODALE
Dr. Cristian ONEL

1.

Înscris

Adică eu cari mai gios mă voi iscăli însuși(i) cu mâna me, jidovești, încredințez prin acest înscrisul meu ce-l dau la mâna d(umisale) giupânului lțic sâh losup și lancu sâh Maier precum știut să fie ca pentru formalnică vânzare prin legiuit mezat ci au făcut moșii mei, Haiem Herș și Avram sâh Laibu, a doi dugheni, rămasi di la răpusat părintile nostru Bercu sâh Leibu aice, în târgușoru Pueștii, în largime di patru st(ân)(eni) și patru palmi, cu preț 1410 lei, adică una mie patru sute lei și zece lei, fiind și eu față la această vânzare, și cu bună preimire me, fiind<că>¹ altă închipură nu era numai ca să să vânză.

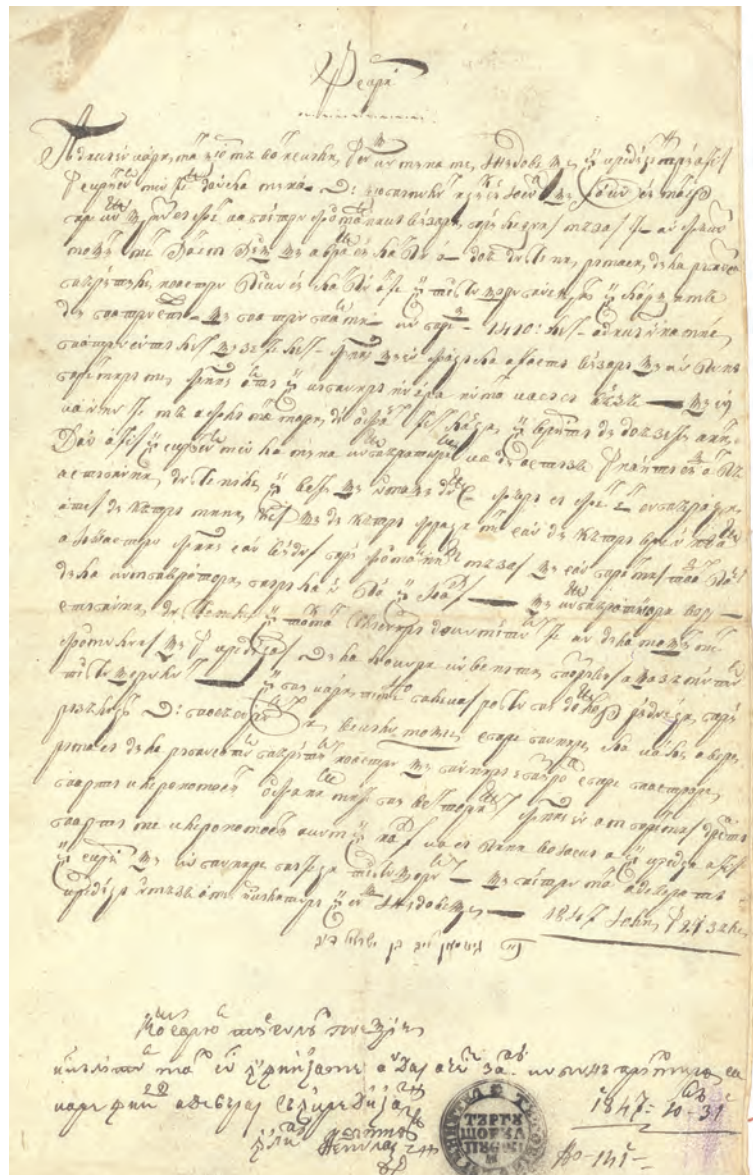
Și eu, ca unu' ce mă aflu mai mari din orfani(i) ceilanți, în vrăstă di douăzeci ani, dau acest înscrisul meu la mâna cumpărătoril(o)r ca di astăzi înainte să-ș(i) aibă a stăpâni dughenile în veci, și urmași(i) dum(i)s(ale), fără să fie ei supărați atât de cătră mini, cât și di cătră frați(i) mei sau di cătră vreun neam a noastră, fiind<că>² s-au vândut prin formalnic măzat și s-au primit toați bani(i) de la cumpărătorii pără la un ban în naht³.

Și cumpărăto[al]ri(i) vor stăpâni dughenile întocmai <cu>⁵ glăsuire(a) documentul(u)i ce au de la moșii mei, formuluit și încredințat di la locuri cuveniti, potrivit așazământul(ui) târgușorului, [în]⁶ pi cari temeiu, plecat rogu pi dom(nea)lor rânduеții prin răzăluții d(umnealui) posăsorul(u)i i vechilu' moșiei spre punire la cale averii rămasă de la răposatul părintii nostru și punire <de>⁷ epitrop spre pastrari parte cleronomosii acum în naht, ca să binivoiască a încred(in)ța acest înscris și cu punire păceții târgușorului(u)i.

Și pentru mai adevărată credință, urmează a me iscălitură însuși jidovești.

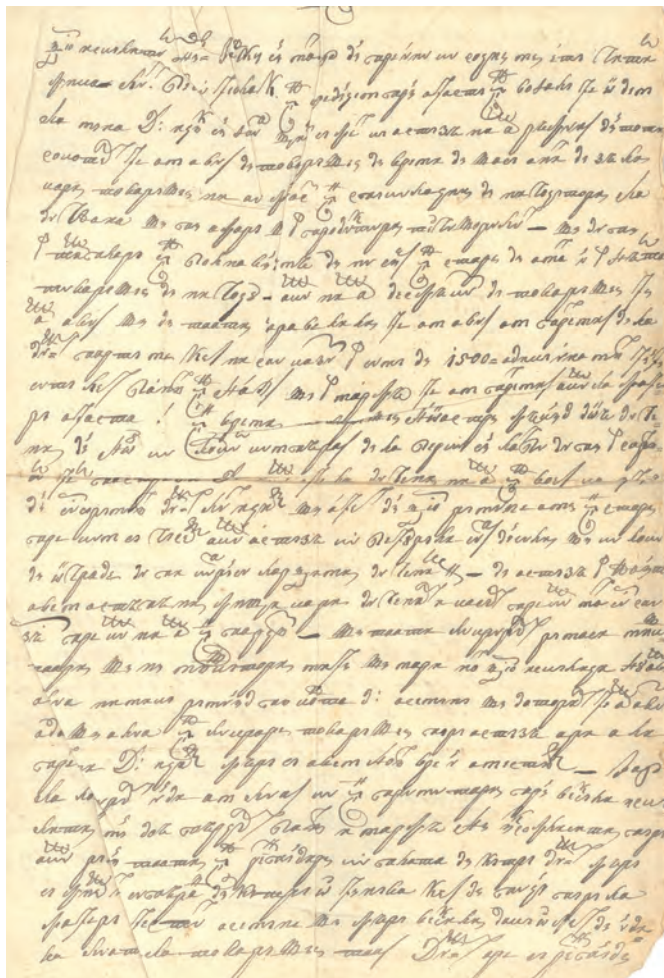
1847 iulie(e), în 27 zâle.

.... <m.p.>⁸.

Documentul 1

- 1 Omis.
- 2 Omis.
- 3 Naht = peșin, bani gata.
- 4 De prisos.
- 5 Omis.
- 6 De prisos.
- 7 Omis.
- 8 Semnătură scrisă evreiește.

Documentul 2

<De altă mână:>
 Comisariul târgului Puieștii.
 Iscălitul mai sus, în ființa me, au dat acest zapisu cu bună
 primirea sa, care fiind adevărat să încredințaz(ă).
 1847 iuli(e) 31.
 I.p.⁹
 În lipsă, Neculai Dămiian <m.p.>.

<Pe verso:> două însemnări scrise evreiește.2.
 Învoială

Gios iscălitul jid(o)v, leț(i)cu sin Mair din preună cu soție me,
 Etă Ghitul, fiica lui Bercu Ciolac, încredințăm prin această învoială
 ce o dăm la mâna d(umnealui) Ițic sân Iosup, știut să fie că astăzi
 ni-am răfuit din toati socotelili ce am avut di tovarășai di vremi di
 șasă ani di zăli, cari tovarășai ni-au fost în speculații di niogoțatori
 la dugheana și pă afară și în producturi târgușorului.

Și dupi întâmplari, înbolnavindu-mă di nu sint în stari di a mai
 unînălta tovarășie di nioguțu, acum mi-am desfăcut di tovarășai ci
 am avut și di toati daravelili ci am avut, am priimit di la dumi(sale)
 parte me cât mi s-au căzut în sumă de 1500, adică una mii cinci
 sute lei, bani în naht și în marfă ci am preimit acum la facerea
 aceasta.

În vremi tovarășai noastre, făcând doi dugheni din nou cu
 locul cumpărat di la Bercu sin Laibu, după înscrisul cel ...¹⁰ aceli
 dugheni, ni-am învoit ca dugheana din sus să rămâii dumi(sale),
 lui Ițic, și acei din gios s(ă) rămână a me în stari, precum să
 găseac acum, astăzi, cu beciurăli supt densăli și cu locu di ograde
 di pi cuprinsu' largimi dughenil(o)r, di astăzi înainti avem a stăpâni
 fișticari dughenili i caslii precum mai sus s-au zâs, precum ni-am
 înpărțit.

Și toati lucrurili rămasi mișcătoari și nimișcătoari, mici și
 mari, noi gios iscăliț(i) nu avem a lua nimică, rămâind pi conta; în
 asemini, și datori(i)li ci am avut a da și a lua în lucrare, tovarășii
 pără astăzi, ari a li priimi d(umi)s(ale) Ițic fără să avem noi vre-un
 amestec; iar la locurili undi am luat au înprumutari prin vecsăli¹¹
 iscăliti di amândoi părțili, banii i marfă niicosflisiti pără am ...¹²
 toati întreprindire cu plata di cătră dum(nealu)i, fără să fim noi
 supărați di cătră [or]¹³ cineva cât de puțin pără la facerea cestui
 asemine și fără vecsili dacă or fii di undi l-a luat la tovarășăie,
 toat(e) dum(nealu)i are să răspundi.

Și pentru întocmai, dupi glăsuiri di mai sus ce am săvârșit cu
 bună învoire amândoi părțil(o)r, s-au făcut deci asemine scrisori,
 această din partea noastră cătră d(umi)s(ale) și altu d(umi)s(ale)
 cătră noi, fiind și alți niuguțori di față, cari au iscălit, rugând și pi
 d(umnealui) comisariul târgului di au încredințat aceasta pi formă.
 1852 friv(r)uar) 21.
¹⁴

Neculai Dămiian <m.p.>.
 Dumitru Hânc(u) (?) <m.p.>
 Vasăle Botoșenanu <m.p.>
¹⁵

<De altă mână:>
 Comisariul târgului Puieștii.
 Cuprinderea aceștii învoiali de sus arătată, fiind întocmai
 adivărat(ă) și supt adiveritile loru iscălituri jidovești, lațcu sân
 Ma(i)ru dimpreună cu soțăia sa, Ghitul, fiica lui Berc(u) Ciolac, deci
 după cerire ci verbal au făcut, au rugat di s-au încredințat această
 învoială cu iscălitura cuvinită și păceti târgului.
 1852 mart(ie) 7.
 I.p.¹⁶
 Ioan Popovici <m.p.>.

9 Sigiliul circular, în fum, al târgușorului Puiești, din 1832.
 10 Îndoit.
 11 Vecsel=poliță.
 12 Îndoit.
 13 De prisos.
 14 Nouă semnături în ebraică.
 15 O semnătură indescifrabilă, textul îndoit.
 16 Sigiliul oval, în fum, al târgușorului Puiești, din 1849.

Izbucnirea primului război mondial și neutralitatea României

Dr. Vasile SPRÎNCENATU

Primii ani ai secolului al XX-lea au reprezentat pentru Europa perioada de maximă afirmare a capacităților sale, la scară mondială. Puterile occidentale se aflau la apogeul dezvoltării lor dar și al conflictelor dintre ele. Situația era cu totul alta în răsăritul continentului unde problemele erau complexe și amplificate de concurența directă dintre Rusia și Austro-Ungaria, fiecare cu susținătorii săi occidentali. Problemele răsăritului și sud-estului european au fost denumite generic de marile cancelarii occidentale „Problema Orientală”. Episoadele acesteia s-au succedat timp îndelungat, dar soluțiile date prin „diplomația de Congres” își arătasera limitele la Berlin.

Evenimentele din ultimul sfert de secol al XIX-lea și din primele decenii ale secolului al XX-lea scoteau în evidență o lume care își baza relațiile pe diplomația secretă și își căuta echilibrul prin realizarea unor alianțe politico-militare. Popoarele din sud-estul Europei nu-și îndeplinisera aspirațiile naționale iar marile imperii le lăsa un spațiu îngust de manevră. Fiecare dintre cele două tabere, care se profilaseră la începutul secolului al XX-lea dorea să realizeze în propriul profit o Ligă Balcanică¹. S-a desfășurat astfel, o concurență acerbă între Rusia și Austro-Ungaria, fiecare fiind sprijinite de aliați. Pe de o parte Rusia era vital interesată de ieșirea la Marea Mediterană și deținerea Constantinopolului cu tot cu Strâmtoari. Numai o astfel de împlinire în viziune rusă putea spăla umiliția suferită în fața Japoniei din 1905. Austro-Ungaria era și ea interesată de Peninsula Balcanică fiind singura direcție socotită ca posibilă pentru dezvoltarea ei viitoare. Zona sud-estului european era văzută și la Berlin ca o supapă pentru influența dominantă a întregului bloc german folosind ca ax central Dunărea.

Această rivalitate s-a materializat rapid sub formă de conflict regional în 1912 când statele balcanice declarau război Imperiului Otoman. La acel moment România prin intermediul prim-ministrului Titu Maiorescu îi asigura pe sârbi și pe bulgari de neutralitatea sa. Contrar așteptărilor occidentale, balcanicii au fost victorioși. Negocierile de pace au scos în relief interesele celor două tabere, Rusia și Puterile Centrale. România a fost ajutată la negocieri de Puterile Centrale pentru a obține unele rectificări de frontieră în Dobrogea, cu scopul de a contracara diplomația rusă care îi sprijinea pe bulgari². Negocierile nu au soluționat complicata problemă din Balcani iar la 17 ianuarie 1913 izbucnea al doilea război balcanic, care nu era altceva decât redeschiderea Problemei Orientale³. În 1913 au avut loc unele modificări de context. Diplomația austro-ungară a reușit să insufle ideea unei Bulgarii Mari la Sofia determinând-o să-și atace foștii aliați. Micșorarea Serbiei însemna o victorie pentru Viena, iar o Bulgarie mare devenea incomodă pentru România, fapt care ar fi fost o altă satisfacție atât pentru Viena cât și pentru Budapesta în special. Problema a fost atent examinată la București, iar pentru o intrare în război în vederea apărării propriilor interese erau atât conservatorii cât și liberalii conduși de I. I. C. Brătianu. Schimbarea de atitudine a Bulgarii a făcut ca și Rusia să aibă o altă poziție avertizând că nu va întreprinde nimic pentru a opri România în cazul unui atac bulgar contra Serbiei⁴. Bulgarii nu au luat în seamă avertismentele Rusiei și nici pe ale României, declanșând conflictul la 17 iunie. Pe 20 iunie 1913 regele României Carol I semna decretul de mobilizare, iar în seara de 26 iunie se decidea intrarea României în război, trimițându-se note ministrilor din străinătate și celui de la Sofia rechemarea⁵. Atât Rusia cât și Germania au privit favorabil intervenția României. Pentru a evita dezastrul total Bulgaria a încercat rapid negocieri de pace prin intermediul Rusiei care să-i excludă pe români, sârbi și greci. Rusia știa că o implicare a ei atrăgea o implicare europeană și a preferat o pace locală, care putea fi ignorată pe viitor neavând girul puterilor occidentale. Tratatul s-a purtat sub forma unei Conferințe la București și s-a finalizat la 10 august cu semnarea tratatului definitiv de pace⁶. Germania a fost de acord cu această pace însă nu și Austro-Ungaria care vorbea deschis despre o viitoare revizuire. Acesta a fost momentul de răscruce când apăsătoare clară detașarea României față de politica Dublei Monarhii⁷. După încheierea păcii veneau la guvernare liberalii iar România începea „o nouă politică”⁸. Pacea de la București deschidea apropierea României de Antantă. Această

detașare înregistrată clar în rândul opiniei publice a fost observată și de o serie de politicieni și diplomați austro-ungari. Pentru a preveni „dezertarea” României, oficialii Dublei Monarhii considerau necesară publicarea tratatelor de alianță. Cu o asemenea misiune era trimis la București un diplomat de calibru, Ottokar Czernin. Acesta a început demersuri susținute pe lângă regele Carol I și pe lângă premierul I. I. C. Brătianu pentru o reapropiere a relațiilor. Regele României i-a arătat categoric lui Czernin că fără o schimbare de atitudine a lui Tisza la Budapesta nu putea conta pe România. Același răspuns avea să-l primească Czernin și de la Brătianu⁹. Concluziile lui Czernin erau că, „într-un viitor război națiunea română nu va dori să lupte alături de Austro-Ungaria”. Czernin constata opiniile ostile ale tinerilor ofițeri români și ajungea să-și însușească punctul de vedere al Budapestei, de orientare spre Bulgaria, care implora alianța Dublei Monarhii atât de „nesocotită de România”¹⁰.

Pe măsură ce relațiile cu Puterile Centrale se răceau apăsătoare o intensificare a contactelor cu tabăra Antantei. La 14 iunie țarul Rusiei făcea o vizită la Constanța însoțit și de Sazonov, ministru de externe. Discuțiile Brătianu-Sazonov și vizita celor doi în Transilvania aveau o grăitoare semnificație¹¹. Întrevederea de la Constanța a fost privită cu suspiciune la Viena și la Berlin. După această dată poziția Berlinului față de București se modifică. Dacă până la momentul Constanța Germania a intervenit constant la Viena pentru menținerea României în alianță, din acest moment avea să sprijine punctul de vedere austro-ungar. Regele Carol I credea în continuare în viabilitatea alianței cu Centralii și spera în modificarea treptată a atitudinii opiniei publice. I. I. C. Brătianu avea altă poziție, el spera să mențină aceste relații și așa cum erau pentru a câștiga timp și pentru a nu lăsa țara total fără aliați¹².

Pentru a liniști Puterile Centrale regele Carol I le-a asigurat că atât timp cât va trăi el, armata română nu va ataca Dubla Monarhie dar nici nu va lupta alături de aceasta într-un război cu Rusia. Austro-Ungaria spera să șantajeze România printr-o alianță cu Bulgaria și nicidecum să ofere drepturi românilor ardeleni.

Raporturile României cu Puterile Centrale se deterioraseră încă înainte de atentatul de la Sarajevo, care a oferit doar pretextul începerii primului război mondial. Această deteriorare s-a produs din lipsa de flexibilitate a Dublei Monarhii în special a părții ungare. Poziția premierului maghiar Istvan Tisza care considera că singura politică posibilă față de români este forța, a condus la o accelerare a apropierii Bucureștilui de Antanta¹³.

Într-un asemenea context producerea atentatului de la Sarajevo căruia i-au căzut victime prințul moștenitor al Austro-Ungariei Frantz Ferdinand și soția acestuia avea să producă scânteia detonatoare pentru un conflict general. Austro-Ungaria vedea în acest act un complot panslavist asupra viitorului său. Germania și-a făcut public sprijinul său pentru Dubla Monarhie crezând că va descuraja astfel escaladarea conflictului. Austria a formulat ultimatumul contra Serbiei, cu hotărârea de a ataca dacă acesta nu era acceptat în întregime. Refuzul sârbilor de a permite accesul organelor de poliție și justiție imperiale pe teritoriul lor și presupuse atacuri de frontieră au atras declararea războiului. Austria considera războiul o chestiune de onoare, pentru menținerea prestigiului său pătat de banditismul sârb¹⁴. Evenimentele aveau să se desfășoare într-un curs uluitor de rapid, mai ales că opinia generală era favorabilă războiului și fiecare mare putere s-a grăbit să arate că nu se teme de confruntare.

În ceea ce privea România, Puterile Centrale au început demersuri insistente pe lângă regele Carol I cerându-i punerea în aplicare a tratatelor. Regele a purtat lungi discuții cu premierul Ionel Brătianu și i-a cerut să se consulte cu membrii guvernului, el urmând să ia legătura cu membrii marcanți ai opoziției, pentru a lua o hotărâre în Consiliul de Coroană¹⁵. Această ultimă instituție a fost improvizată, ea nefiind prevăzută în constituția României. Diplomații Puterilor Centrale îl măguleau zilnic pe rege, căci credeau că politicienii i se vor supune și țara îl va urma. Regele a convocat Consiliul de Coroană pe 3 august la Sinaia¹⁶.

Desfășurarea Consiliului de Coroană

Consiliul de Coroană s-a ținut în sala de muzică a Castelului Peleş în jurul orei 17. Au participat membrii guvernului, Emil Costinescu, Emanoil Porumbaru, Alexandru Costinescu, Vasile Morțun, I. Gh. Duca, M. Pherekide, președintele Camerei, Al. Marghiloman, I. Lahovari I. Grădișteanu, reprezentanți ai Partidului Conservator, Take Ionescu, C. Dinescu și Constantin Cantacuzino Pașcanu din partea Partidului Conservator Democrat. Au mai participat P. P. Carp și Theodor Rosetti ca foști prim-miniștri. În afară de aceștia mai erau regele și prințul moștenitor¹⁷.

Sedința a fost deschisă de rege care a prezentat tratatele cu Puterile Centrale și utilitatea lor, apoi a dat cuvântul lui I.I.C.Brătianu să exprime punctul de vedere al Guvernului, însă acesta s-a rezervat să vorbească la final. Primul a vorbit Theodor Rosetti argumentând în favoarea unei poziții neutre. După acesta a vorbit Carp care a subliniat categoric: „România nu putea rămâne neutră nici moral, nici material. Moral fiindcă ea avea angajamente externe pe care trebuia să le respecte dacă mai voia să se numere printre statele civilizate. Material pentru că, chiar dacă rămânea neutră tot nu putea să o facă, riscând să fie invadată fie de unii fie de alții”¹⁸. Carp revine apoi la prezentarea conflictului dintre panslavism și germanism arătând că orice victorie a Rusiei sau împreună cu aceasta este în paguba țării. În argumentarea sa el ajunge să nege rolul opiniei publice, din convingerea conservatoare că rolul primordial trebuia jucat de elită, „datoria omului de stat e să conducă opinia publică nu să se lase târât de ea”¹⁹.

I. Gh. Duca mărturisea că după acest strălucit discurs, a avut un moment de emoție: „Nu cumva această strălucită pledoarie va fi avut darul să clatine hotărârile de dată recentă ale unora din foștii lui tovarăși de idei și de luptă”²⁰. Emoțiile lui I. Gh. Duca au dispărut după discursul elegant al lui Al. Marghiloman. Acesta declara că „statele trebuie să-și respecte iscălitura și prin urmare dacă textul tratatului ne obligă să luăm armele trebuie să ne supunem prescripțiilor lui, însă tratatul nu ne obligă”. România nu era obligată să intervină decât în cazul în care Austro-Ungaria ar fi fost atacată. Cazul implicat în discuții nu implica din partea României „cassus foederis”. Concluzia lui Marghiloman era prudentă și neutralitatea pe care o vedea posibilă „să ne armăm pentru a ne păzi granițele și atât pentru moment”²¹. Take Ionescu a pledat și el pentru neutralitate, acceptând ideea lui Carp de confruntare între slavism și germanism însă argumentează în favoarea neutralității pentru România. Primul ministru I.I.C. Brătianu a militat pentru neutralitate iar argumentele sale veneau din convingerea că războiul va fi greu și lung iar țara nu este încă pregătită militar pentru un conflict armat de durată.

Carp s-a înscris din nou la cuvânt susținând „eu admit instinctul la o națiune ca ea să simtă că există un rău, la fel cum fiecare bolnav simte că-l doare; dare eu nu admit ca bolnavul să zică el; iată doctoria ce trebuie să mi-o dea doctorul...Acea, cred eu, care au o cultură mai înaltă, aceia au datoria sacră de a veni când poporul a răătăcit, să-i zică nu merg după tine...Dacă nu mergem cu Austro-Ungaria s-au vom înlesni victoria rușilor vom pierde România, sau ceea ce este convingerea mea germanii vor câștiga războiul și prin neutralitatea noastră vom pierde toate foloasele acestei victorii, pe care le vor culege în dauna noastră ungerii și bulgarii”²². Discursul lui Carp a fost fulminant însă între timp a apărut telegrama care vestea neutralitatea Italiei, știre care a atârnat mult în decizia participanților și a tăiat eficacitatea demonstrațiilor frunzașului conservator.²³

Ideea generală rămânea, neutralitate și expectativă armată. În aceste condiții P.P.Carp a mai făcut o sforțare în condițiile în care toți participanții respectau în liniște tristețea suveranului: „Sire, țin să se constate că în ceasul cel mai greu pentru țară și la sfârșitul unei lungi domnii închinată propășirii naționale, majestatea voastră este părăsită de toate partidele și de sfetnicii ei”²⁴. Convingerea pericolului rusesc era atât de puternică la Carp încât a făcut o încercare disperată crezând că-l poate determina pe rege să treacă peste politicieni și să se alăture Centralilor. Marghiloman a combătut ideea arătând ferm sprijinul clasei politice pentru Casa Regală.

Înainte de a încheia discuția regele a făcut o ultimă presiune declarând: „... eu personal mă simt legat de Puterile Centrale; dacă dumneavoastră credeți că fericirea României îi impune de astăzi să urmeze o nouă politică, eu sunt gata să mă retrag. Dealtminteri domniilor, succesorul meu e aici...” I. Gh. Duca relatează în continuarea evenimentului „niciunul din noi n-a mișcat, n-am spus nici un cuvânt, n-am schițat nici un gest, Carol a înțeles că manevra nu reușește... a stat o clipă pe gânduri și pe urmă ca și cum nu ar fi făcut niciodată o declarație de asemenea gravitate, a început să vorbească altceva”²⁵. Regele în urma dezbaterilor a declarat închise discuțiile cerând ca cei

prezenți să se pronunțe cu da sau nu pentru neutralitate. Majoritatea s-au pronunțat pentru neutralitate cu excepția sa, a prințului moștenitor și a lui P.P. Carp.

La sfârșitul ședinței regele a declarat „Ca monarh constituțional mă supun voinței dumneavoastră. Mi-e frică însă că prestigiul țării va ieși micșorat din ședința de astăzi și mă tem că ați luat o hotărâre de care România se va căi în viitor”²⁶. Regele a cerut tuturor celor prezenți discreție, iar apoi s-a retras în cabinetul său cu I.I.C. Brătianu, Al. Marghiloman, Take Ionescu și M. Pherekide pentru a redacta comunicatul care urma să fie publicat ziua următoare în Monitorul Oficial, cât și textul telegramei prin care erau anunțați foștii aliați de poziția României.

Comunicatul guvernului a folosit termenul de expectativă armată pentru a-l proteja pe rege și a nu irita opinia publică. Aproape concomitent cu comunicatul oficial a fost lansată o broșură oficioasă care explica motivele expectativei armate care ar fi fost:

1. Austro-Ungaria a început un război agresiv în Serbia, iar tratatul semnat cu ea avea clauze defensive;
2. Pentru că anula tratatul de la București;
3. Războiul dus de Austro-Ungaria era unul contra națiunilor;
4. Puterile centrale erau aliatele dușmanilor neamului nostru ungerii și bulgarii.

Toate aceste idei au prins repede la anumite segmente ale opiniei publice, însă această schemă ideologică scăpa din vedere pericolul unei Rusii victorioase asupra Puterilor Centrale.

Hotărârea Consiliului de Coroană de la Sinaia a deschis o aprigă dispută privind orientarea politică a țării. Din această dispută nu au lipsit nici o forță politică, nici un politician reprezentativ iar regale Carol I ajungea în ochii opiniei publice proantantiste să fie considerat un obstacol în calea propășirii, după o activitate de șef de stat de 48 de ani cu rezultate remarcabile.

Moartea suveranului Carol I în noaptea de 26-27 septembrie, datorată unor boli mai vechi agravate de starea de tensiune din ultimele momente, a scutit opinia publică proantantistă de un motiv de teamă în plus.

NOTE:

¹ Pierre Renouvain, *La crise européenne et la grande guerre 1904-1918, 2. ed. II, Revue et Augmentée, Paris, Alcan, 193, p. 64.*

² Anastasie Iordache, *Viața politică în România (1910-1914)*, Editura Științifică, București 1972, p. 156.

³ *Ibidem*, p. 186.

⁴ *Ibidem*, p. 222.

⁵ *Ibidem*, p. 226.

⁶ Paul Oprescu, *Problema Națională în Plitică externă a României din preajma primului război mondial, în „Cercetări Istorice” 36, nr. 11, p. 1066.*

⁷ N. Iorga, *Comment la Roumanie s'est détachée de la Triplice. D'après les documents austro-hongrois et des souvenirs personnels*, Bucarest, 1933, p. 2.

⁸ *Ibidem*, p. 4.

⁹ Paul Oprescu, *op. cit.* p. 1067.

¹⁰ N. Iorga, *op. cit.*, p. 66.

¹¹ Paul Oprescu, *op. cit.*, p. 1068.

¹² V. Vesa, *Din activitatea diplomatică a Antantei și Puterilor Centrale în România în cursul anului 1914*, „Studia Universitas Babeș Bolayai Series Historica, fasciculus 2, Cluj. 1970, p. 93.

¹³ Anastasie Iordache, *Începuturile reorientării politicii românești înainte de primul război mondial*, extras din „Revista de Istorie”, extras, nr. 3, tom 27, Editura Academiei, București, 1974, p. 11.

¹⁴ I. Bulei, *Arcul așteptării 1914-1915-1916*, Editura Eminescu, București 1981, p. 24.

¹⁵ *Ibidem*, p. 56.

¹⁶ Al. Marghiloman, *Note politice (1897-1924)*, Editura Eminescu, București, 1927, p. 229.

¹⁷ *Ibidem*, p. 232.

¹⁸ I. Gh. Duca, *Memorii*, Editura Helicon, Timișoara, p. 81.

¹⁹ *Ibidem*, p. 87.

²⁰ *Ibidem*, p. 91.

²¹ C. Gane, *P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, București 1937 vol II, p. 508.

²² I. Gh. Duca, *op. cit.*, p. 97.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 98.

²⁵ Al. Marghiloman, *op. cit.*, p. 230.

²⁶ *Ibidem*, p. 230.

La 50 de ani de la moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

- urmare din pagina 1 -

Politicianul

Membru de partid din 1930;

Membru al C.C. al P.C.dR./P.C.R. (1935–21 oct. 1945); ministrul Comunicațiilor (4 nov. 1944–28 febr. 1945); șef al delegației guvernamentale care a încheiat cu U.R.S.S. Tratatul de comerț și navigație și Acordul de schimburi și plăți pe anul 1947 (20 febr. 1945); președinte al Consiliului Superior al Economiei Naționale (27 nov. 1945–2 iun. 1952); ministrul Comunicațiilor și Lucrărilor Publice (6 mart. 1945–29 nov. 1946); ministrul Industriei și Comerțului (29 nov. 1946–13 apr. 1948);

Membru al delegației oficiale a României la Conferința de pace de la Paris (1947); prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (13 apr. 1948–2 iun. 1952); președinte al Consiliului de Miniștri (2 iun. 1952–4 oct. 1955); membru al Prezidiului M.A.N. (4 oct. 1955–25 mart. 1961); în cadrul Secretariatului C.C. al P.M.R. a coordonat activitatea Comisiei Controlului de Partid, Consiliului Central al Sindicatelor din R.P.R., Secțiilor Industrie Greă și Agrară ale C.C. al P.M.R. și Direcția Treburilor a C.C. al P.M.R. (din 7 oct. 1955); președinte al Consiliului de Stat (25 mart. 1961–19 mart. 1965).

Cele cinci decenii câte s-au scurs de la moartea celui care a răspuns de destinul României între 1948-1965, pot fi socotite de către istoric, astăzi, când informația circula cu atât de mare viteză, drept un interval suficient pentru a asigura atât distanța cât și perspectiva față de inițiativele și faptele unui personaj politic cu greutate în istoria recentă a acestei țări.

Deși în istoriografia actuală o parte importantă din efortul editorial se îndreaptă către scoaterea la lumină a uriașului volum documentar creat în perioada comunistă, sunt, pe de altă parte, prezente și încercări, ce-i drept timide, de analiză și sinteză istoriografică. În cadrul acestora un loc important îl ocupă istoria politică, economică și socială a perioadei. Personalitățile care au avut de jucat un rol în cadrul profundelor schimbări care au urmat instaurării comunismului în România devin astfel subiectul unor atente analize ale căror concluzii sunt adesea aprobate sau contestate.

Este și cazul liderului PCR/PMR – Gh. Gheorghiu-Dej. În studiul de față ne propunem doar să facem o scurtă trecere în revistă asupra modului cum este apreciat și catalogat activitatea acestui lider comunist în istoriografia postdecembristă, prin prisma politicii interne și externe de care Gh. Gheorghiu-Dej se face responsabil.

Este știut că, de regulă, liderii comuniști dispăruți, fie condamnați în procesele politice, fie de moarte bună, preiau, prin grija succesorilor, întreaga încărcătură a păcatelor epocii în care au

trăit. Astfel s-a petrecut și cu Gh. Gheorghiu-Dej.

Personalitatea acestuia este privită de către istorici din mai multe unghiuri și perspective. Una din ele este ilustrată de opinia că „istoria României îl va menționa întotdeauna ca pe un asasin de amploare, care ani în șir a îndoliat foarte, foarte multe familii românești și în ultimă instanță, țara”. Alta poate face apel la memoria colectivă a celor care rețin deceniul șapte ca perioada în care nivelul de trai al românilor a fost cel mai ridicat din istoria de până atunci a țării (opinie susținută și de datele statistice ale vremii). O altă perspectivă este aceea a modului cum a fost apreciat Gh. Gheorghiu-Dej în plan extern, în vremea sa: „A fost responsabil, mai mult decât oricare alt om, de colapsul marilor planuri ale Moscovei privind estul Europei” – se menționa în necrologul publicat la moartea lui de către Comitetul „Free Europe” de la New York².

Ce i se impută

Gh. Gheorghiu-Dej a fost etichetat în multe feluri de către apropiați, analiști și istorici – „vulpea din Carpați” sau „Machiaveli al Balcanilor”, iar metodele sale de guvernare drept „bizantinism”, „abilă diplomație”, „cruzime” ori „violențe”.

Istoricii remarcă faptul că între factorii care i-au favorizat ascensiunea politică au contat mai mult cei care țin de contextul politic și social decât factorii de personalitate iar dintre elementele sale biografice, mai relevante au fost originea socială, calificarea profesională și condamnările politice decât calitățile derivate din trăsăturile de temperament, caracter și educație³.

O bună parte a istoriografiei actuale înclină să susțină o afirmație a lui Belu Zilber care sintetizează în puține cuvinte ceea ce i se impută lui Gh. Gheorghiu-Dej: „Între 1944 și 1964 nu există crimă, blestămăție care să fi avut loc în România fără ordinul sau consimțământul lui Gheorghiu Dej.” Există însă și un alt segment al istoriografiei care, atunci când analizează acțiunile, inițiativele, măsurile și metodele aplicate de liderul P.M.R., pune un accent deosebit pe înțelegerea contextului în care acesta a acționat.

Deși uneori perspectivele sunt diferite, unele mai mult sau mai puțin nuanțate, cea mai mare parte a celor care s-au aplecat asupra perioadei sunt aproape unanimi în a recunoaște aspectele negative ale guvernării Gh. Gheorghiu-Dej.

În politica internă, Gh. Gheorghiu-Dej a respectat una din axiomele formulate de către Leon Troțki: „În secolul XX puterea este tristă. Cine nu acceptă puterea împletită cu crimă nu trebuia să se nască în secolul nostru”⁴. Asasinatul politic este una din primele acuzații care i se aduc în istoriografie lui Gh. Gheorghiu-Dej, parte din

ele întemeiate pe probe documentare. Lichidarea lui Ștefan Foriș, fostul secretar general al P.C.R., în septembrie 1946, deținut la acea dată într-o casă conspirativă a partidului, este unul dintre primele acte politice reprobabile care poartă semnătura lui Gh. Gheorghiu-Dej, deși el nu este încă probat suficient (există deocamdată doar o măturie scrisă a lui Gh. Pintilie dată în 15 mai 1967 în care spune că „prin primăvara anului 1946 am primit indicația de la Gh. Gheorghiu-Dej și, separat, de la Teohari Georgescu să iau măsuri pentru lichidarea lui Foriș”⁵. În vara aceluiași an, liderul P.C.R. îl amenință cu excluderea din partid pe Lucrețiu Pătrășcanu, ca apoi acesta să fie acuzat de „deviere șovină” și după șase ani de proces și temniță, în primăvara anului 1954, să fie asasinat în urma unei sentințe capitale, în spatele căreia stă aceeași semnătură a lui Gh. Gheorghiu-Dej⁶. Această crimă este, astăzi, probată cu documente aflate în arhivele Securității. Academicianul Florin Constantiniu consideră că execuția lui Pătrășcanu constituie o dovadă în plus că Gh. Gheorghiu-Dej nu a fost în perioada de început a regimului comunist, exponentul curentului național și principalul adversar al grupului alogen moscovit, acțiunile sale fiind dictate numai de imperativele luptei pentru putere⁷.

Metodele folosite pentru a-i îndepărta pe cei incomozi din nomenclatura de partid au fost utilizate și în cazul elitei politice interbelice, a liderilor partidelor istorice, care, aproape fără excepție, au fost internați în lagăre sau pușcării. Prin rigoarea și creșterea intelectualității românești nu a avut altă soartă decât aceea de a popula universul concentraționar românesc. Astfel stalinistii din România s-au mândrit cu sângele unor personalități de marcă ale vieții politice și intelectuale, copiind cu servilism sistemul terorii de stat din URSS⁸.

Gh. Gheorghiu-Dej este, în parte, ca exponent și, totodată, ca instrument al intereselor sovietice în România, responsabil de așa zisul proces de „democratizare” al României desfășurat între anii 1947-1952.

Procesul de democratizare a însemnat transformări radicale în cadrul structurilor statului, ale societății și economiei românești. Schimbările făcute în Armată, Poliție, Justiție și Educație au însemnat introducerea în întregime a modelului sovietic în cadrul administrației de stat românești. Opoziția tacită a Bisericii – o altă instituție fundamentală a societății românești - în fața încercărilor de transformare a acesteia au condus la represalii din partea regimului, concretizate în arestări, internări în lagăre și punerea sub urmărire pentru perioade îndelungate a unei părți bune a clerului, care s-a dovedit a fi lipsit de flexibilitate în fața solicitărilor noilor autorități.

În plan economic, naționalizările de bunuri și proprietăți, fără nici un fel de despăgubire (deși fusese creată chiar o instituție în acest sens), asociate cu o politică de pedepsire a celor care le deținuseră, cu scurgerea unei părți bune din venitul național prin intermediul sovromurilor (după opiniile unor specialiști între 3-20% anual din PIB) în Uniunea Sovietică au condus în prima fază a guvernării Gh. Gheorghiu-Dej la grave dezechilibre în economie. Ulterior, creșterea rapidă a numărului locurilor de muncă și a producției industriale nu s-au reflectat în creșterea nivelului de trai al populației. Ameliorări au avut loc în perioade de criză politică externă când pentru diminuarea tensiunilor sociale, permanente de altfel, Gh. Gheorghiu-Dej și echipa sa au fost nevoiți să reducă ritmul investițional și să amelioreze întrucâtva situația grea a salariaților⁹.

Politica de cadre bazată pe originea socială și apartenența politică a fiecăruia iar nu pe educația, aptitudinile sau capacitățile individului, girată puternic de către Gh. Gheorghiu-Dej, a condus la grave erori în politica economică, în gestionarea investițiilor și, din perspectiva procesului de colectivizare, în domeniul relațiilor cu țărănimea.

Intelectualitatea și țărănimea – aceasta din urmă fiind categoria socială dominantă în epocă, au avut cel mai mult de suferit de pe urma măsurilor pe care Gh. Gheorghiu-Dej și restul nomenclaturii de partid le-au aplicat în procesul de trecere a României de la monarhia constituțională la democrația populară. În rândul clasei muncitoare și chiar a partidului s-a menținut, cu mici intermitențe, o atmosferă de nesiguranță, cauzată de frica de represalii în cazul în care fidelitatea față de regim, dar mai ales față de conducerea de partid, ar fi slăbit.

Gh. Gheorghiu-Dej este fără îndoială unul din creatorii și/sau susținătorii, sub presiune și consiliere sovietică, a monstruosului

aparat de represiune al partidului – Securitatea. Marius Oprea îi recunoaște lui Gh. Gheorghiu-Dej o mai veche pasiune pentru activitățile poliției secrete, ba chiar îl consideră un vechi agent al NKVD/MGB, fără a avea însă dovezi în acest sens. Ceea ce se știe cu siguranță este că în noiembrie 1949, în urma unor acțiuni de mare amploare a grupurilor de rezistență din munți (revoltele din județele Bihor, Arad și Timiș-Torontal), conducerea comunistă de la București adresa o cerere scrisă Comitetului Securității Statului (MGB) din U.R.S.S. în care se solicita trimiterea în România a unor lucrători din cadrul acestui Comitet, pentru a ajuta Securitatea în prinderea anticomuniștilor.

În scrisoarea de răspuns¹⁰ semnată de Filipov, pseudonim folosit de către I.V. Stalin, și adresată nominal lui Gh. Gheorghiu-Dej, se menționa că cererea românească a fost luată în considerare și că la București vor fi trimise două cadre cu experiență: Saharovski și Patrakeev.

După sosirea celor doi, metodologia de lucru a Securității a suferit schimbări importante. S-a pus accentul pe alcătuirea de combinații informative și de infiltrare a „bandelor” anticomuniste, accentul fiind pus pe diversiune, crearea de grupuri anticomuniste fantomă și introducerea în interiorul grupărilor anticomuniste de agenți devotați regimului.

De lichidarea rezistenței anticomuniste, care se manifesta în forme diferite, în aproape toată societatea românească, este fără îndoială, responsabil în bună parte Gh. Gheorghiu-Dej. Regimul penitenciar din România, ororile și grozăviile petrecute în cadrul acestuia, (este suficient să amintim aici doar fenomenul reeducării de la Pitești și Gherla), sunt însă cele mai grave chestiuni care se impută regimului patronat de Gh. Gheorghiu-Dej. De remarcat că și chiar după ce în prima jumătate a anilor '60 deținuții politici au fost eliberați în cea mai mare parte, ei au rămas în vizorul Securității, fiind mereu amenințați cu revenirea la vechiul statut.

În politica externă, Gh. Gheorghiu-Dej este responsabil, în parte, pentru susținerea procesului de satelizare a țării de către U.R.S.S. (consacrată prin Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 4 februarie 1948). În procesul de sovietizare, liderul P.M.R. a acționat ca o unealtă docilă a Moscovei. El este principalul responsabil pentru înghețarea relațiilor româno-iugoslave între 1949-1954, pentru sprijinul total acordat sovieticilor în reprimarea revoluției din Ungaria în 1956 și pentru implicarea puternică, cel puțin într-o primă fază, în activitatea celor două structuri internaționale create de Uniunea Sovietică pentru a controla țările satelite, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc și Tratatul de la Varșovia. Momentul schismei sovieto-iugoslave și ulterior al revoluției din Mongolia era destinat a demonstra conformismul fără rezerve al lui Dej față de conducerea de la Moscova, indiferent că aici trona Stalin sau N.S. Hrușciiov, consideră istoricul Florin Constantiniu.

Gh. Gheorghiu-Dej este, totodată, cel care a supervizat acțiunea ordonată de Al. Drăghici prin intermediul aparatului exterior al Securității (Direcția de Informații Externe) în sensul executării oricăror acțiuni care ar fi contribuit la crearea sau alimentarea disensiunilor din cadrul emigrației românești din Occident, a cărei dezbinare continuă să se perpetueze și în prezent.

Ce i se recunoaște

În planul politicii interne regimului patronat de Gh. Gheorghiu-Dej i se recunosc unele succese în domeniul economic, îndeosebi în ceea ce privește procesul de industrializare a țării. Chiar Ana Pauker vorbea ironic despre „comuniștii naționali” interesați de economia țării și mai puțin de Uniunea Sovietică așa cum era, de pildă, „gruparea moscovită”¹¹.

Procesul de industrializare era văzut însă unilateral. Gh. Gheorghiu-Dej insista mereu, în discursurile sale, asupra tezei leniniste conform căreia dezvoltarea industriei grele permite asigurarea independenței economice și politice: „progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și de țaria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului”¹². Neluându-se în calcul diferențele mari între U.R.S.S. și țările satelite, nici ca teritoriu,

populație sau resurse, în România, ca și în statele vecine, s-a aplicat strategia economică sovietică din anii '30. Bazele acesteia erau reprezentate de o puternică centralizare, dezvoltarea cu precădere a industriei siderurgice și a celei constructoare de mașini.

Prim-secretarul P.M.R. a fost principalul promotor al punerii în practică a unui proiect care data din perioada interbelică, cel referitor la electrificarea țării. „Fiecare pas înainte – arăta Gh. Gheorghiu-Dej, în dezvoltarea industriei noastre socialiste și în mecanizarea agriculturii, este frânat de lipsa de energie electrică”¹³. În plenara C.C. al P.M.R. din octombrie 1950 a fost aprobat planul de electrificare pe 10 ani, propus de liderul P.M.R. În cadrul acestui proiect se preconiza construirea de centrale termo și hidroelectrice în aproape toate regiunile țării, crearea unei puternice industrii electrotehnice capabile să producă mașini și utilaje moderne necesare dotării centralelor electrice construite, crearea unei vaste rețele naționale de interconexiune, a unei rețele de tensiune înaltă, medie și joasă, pregătirea cadrelor necesare etc.

Politica economică și aplicarea acesteia, în vremea lui Gh. Gheorghiu-Dej, au creat un serios dezechilibru în dezvoltarea economiei, în principal între industrie și agricultură. Investițiile masive într-un segment al industriei, care s-au dovedit în unele părți lipsite de eficacitate, au condus la scăderea așa numitului fond de consum, situație care s-a reflectat în nivelul de trai foarte scăzut al populației. Cu toate acestea, nu pot fi negate unele progrese care au condus la creșterea produsului social și a venitului național, cu toate consecințele care decurg de aici în privința potențialului economic al țării, al posibilităților de acumulare și investiții și chiar al largirii colaborării economice cu străinătatea. Autorii care au scris despre România anilor '60 (Ghiță Ionescu, Vi. Tismăneanu, Stelian Tănase, St. Fischer-Galați, John Michael Montias, J.F. Brown, Kenneth Jowitt sau David Floyd) sunt de acord că independența afișată de P.M.R. după 1960, a fost, la origine, o rezistență economică¹⁴.

În politica externă, o parte dintre istorici îi recunosc lui Gh. Gheorghiu-Dej, în principal, efortul de a-i convinge pe sovietici să-și retragă trupele de pe teritoriul României (Mihai Retegan, Ioan Scurtu, Mihail Ionescu). Alții susțin că oricât talent diplomatic ar fi avut Gh. Gheorghiu-Dej, dacă N.S. Hrușciov nu ar fi considerat că această decizie este în interesul Uniunii Sovietice, Armata Roșie ar fi continuat să staționeze în România, oricât ar fi stăruit conducerea românească ca aceste trupe să se reîntoarcă în patria lor (Florin Constantiniu, Vasile Buga).

Distanțarea de Moscova și rolul jucat abil în conflictul sino-sovietic prin care regimul de la București și-a atras sprijinul chinez, precum și refacerea relațiilor cu Iugoslavia au asigurat o vizibilitate fără precedent României în arena relațiilor internaționale. Prestigiul obținut astfel a fost utilizat cu pricepere pentru a intensifica relațiile economice și politice cu Occidentul. Americanul Randolph Braham îi atribuia, de altfel, liderului P.M.R. un al șaselea simț politic și o mare sensibilitate în intuirea direcțiilor din care bătea dinspre Moscova vântul schimbărilor.

Baza politicii externe românești a fost formulată, pe larg, în *Declarația din aprilie 1964* – denumită în istoriografie „Testamentul lui Dej”.

Pentru că documentul din aprilie 1964 nu a fost urmat de o democratizare, oricât de firavă, nici măcar în cadrul structurilor partidului, în rândul unor istorici s-au făcut aprecieri deosebit de critice: *Declarația* a statuat totodată „independența” și „suveranitatea” conducerii P.C.R. față de cetățenii propriei țări – „*Declarația din aprilie 1964* a fost declarația de independență a PMR/PCR față de poporul român” susține academicianul Dinu Giurescu¹⁵. Principiile de bază formulate explicit în *Declarație*, ale independenței și suveranității, au dat deplină libertate conducerii de partid în a impune, în continuare, modelul sovietic de socialism, în componentele sale esențiale: monopolul politic al PMR/PCR, industrializarea forțată pe baza comandamentelor ideologice și politice, cu accent pe industria grea, construcții de mașini și chimie (dar cu credite și tehnologie din Vest), planificare centralizată, gospodăria agricolă colectivă, eliminarea oricăror manifestări ale economiei de piață, controlul vieții publice în toate sectoarele, prin birocrăția de partid și de stat și prin Securitate. În consecință, *Declarația din aprilie 1964* rămâne „documentul programatic care a

formulat explicit monopolul puterii în folosul echipei conducătoare a PMR/PCR”¹⁶.

Declarația deschide însă o nouă cale în politica externă a României, reprezentând totodată și testamentul politic al lui Gheorghiu-Dej¹⁷. Urmașul său, Nicolae Ceaușescu, s-a bazat pe *Declarația din aprilie*, iar politica externă promovată în perioada de după 1965 „nu se poate explica fără Dej și fără *Declarația din 1964*”, după cum bine remarcă Paul Niculescu Mizil¹⁸. Analizând acest act politologic canadian Jacques Levesque încadra România în grupa țărilor învingătoare în efortul lor de a duce o politică independentă de cea a Uniunii Sovietice, alături de Albania și Iugoslavia. Hugh Seton Watson aprecia, în 1967, că *Declarația din aprilie* este cel mai important eveniment de la moartea lui Stalin, iar Hélène Carrère D'Encausse, o personalitate a sovietologiei occidentale, aprecia în cartea sa „Le grande frère” că România a fost singura țară care a reușit să treacă de la statutul de satelit la cel de țară independentă, manifestarea plenară a acestei politici de independență fiind înregistrat în aprilie 1964.

Documentul reprezintă, așadar, pe lângă apoteoza lui Gheorghiu-Dej, ca lider, consacrarea unei linii independente a României în cadrul blocului socialist, politică ce a corespuns interesului național la acel moment, racordând P.M.R. la tradiția luptei pentru independență a României și sporindu-i astfel legitimitatea cvasi-inexistentă până acel moment. Totodată, existența unei anumite presiuni a societății românești în ansamblul ei pentru o politică națională, eliberarea din închisori și reintegrarea unor oameni de știință și cultură în societate sau cu alte cuvinte „o revalorizare a ceea ce însemna substanța românească”¹⁹, toate acestea însemnau crearea unui cadru propice pentru o politică de independență, susține profesorul Ioan Scurtu.

A fost Gh. Gheorghiu-Dej un stalinist?

Unii istorici nu se sfiesc să facă anumite comparații între tipul de guvernare dejist și cel stalinist: „Multe, se pare, a învățat Gh. Gheorghiu-Dej și din deprinderile de viață cotidiană ale „țarului roșu”: preferința pentru jocul de biliard, însemnările făcute pe hârtiile oficiale cu creionul cu două capete – roșu și albastru, plimbările prin cabinet în timpul în care se întreținea cu vizitatorii săi, călătoriile cu trenul special ce-l izolau de restul lumii, repulsia pentru voiajul cu avionul, ciudățenia de a-și petrece cea mai mare parte a timpului zilei într-o casă mică de lemn, alcătuită dintr-o singură încăpere, (...) obiceiul de a cere sfaturi personalului de serviciu și membrilor gărzii personale”²⁰.

Fiecare autor care s-a ocupat de guvernarea Gh. Gheorghiu-Dej a oferit propriul răspuns la întrebarea cât de stalinist a fost Gh. Gheorghiu-Dej. Vi. Tismăneanu notează că stalinismul lui Dej a fost mai mult unul instinctual decât unul bazat pe convingeri ideologice²¹. Un alt analist occidental descria linia politică a lui Dej drept un „stalinism luminat” (G. Haupt).

Interesantă ni se pare și precizarea pe care o face fostul ambasador al României în Iugoslavia, Vasile Șandru: „În politica internă, Dej a fost mai aproape de principiile rigide ale lui Stalin. În cea internațională, Dej este egal distanțat de Stalin, pe de o parte și Hrușciov pe cealaltă parte”²².

Ceea ce l-a deosebit de Stalin însă a fost realismul politic cu care s-a raportat la trecut și prezent și încercările de corijare a efectelor comandamentelor ideologice, mai ales în plan economic („*Ce să facem dacă suntem un stat centralizat*” spunea Gh. Gheorghiu-Dej în 1963 într-o ședință a Biroului Politic. *În capitalism, lucrurile acestea* [comerțul, distribuția mărfurilor, n.n. L.T.] *se petrec mult mai simplu decât la noi, mult mai simplu. Dacă nu știu să lucreze bine dau și faliment. Mare nenorocire nu este, în locul lui vin zece, noi însă nu putem să dăm faliment, pentru că avem monopol. Și-i zicem: vrei să iei asta bine, nu, du-te încolo.*

Repet, ne găsim într-o competiție nedeclarată cu țările socialiste. Să lăsăm la dracu întrecere cu capitalismul, că îl umplem cu devize, cu comenzi (aluzie la comenzile masive ale U.R.S.S., de sute de milioane de dolari, pentru utilaj chimic, în Canada și Australia. Pentru produse agricole din S.U.A., U.R.S.S. expediase, în 1963, mai multe avioane, sub escortă militară, cu sute de tone de aur – în lipsa valutei convertibile - și cantități de diamante impresionante în Elveția și la Londra, n.n. L.T.)²³. Gh. Gheorghiu-Dej era conștient (dincolo de stilul propagandistic și demagogia cu

care prezenta unele aspecte ale regimului său), cel puțin în parte, de gravele defecțiuni înregistrate de regimul pe care îl patrona.

Referitor la naționalismul lui Gh. Gheorghiu-Dej sunt, de asemenea, mai multe puncte de vedere.

Gh. Gheorghiu-Dej a început să se gândească la distanțarea de Moscova după moartea lui Stalin, când N.S. Hrușciov a încercat schimbarea tuturor prin secretarilor din țările satelite. În acest moment când și-a simțit amenințat fotoliul de lider pentru a se pune la adăpost de „brațul lung al Moscovei” a descoperit Gh. Gheorghiu-Dej virtuțile „politicii de independență”²⁴.

Revoluția din Ungaria din toamna anului 1956 a precipitat decizia lui Dej de a deveni independent. Astfel, „patriotismul”, susține acad. Florin Constantiniu, a fost învățat de către Dej apărându-și fotoliul. Integrarea partidului în tradițiile naționale și în rusofobia cunoscută a românilor îi puteau consolida autoritatea.

Așadar, nu prin apărarea intereselor economice, așa cum susține G. Haupt, a descoperit Gh. Gheorghiu-Dej politica de independență, ci prin lupta înverșunată pentru păstrarea puterii²⁵. Pentru a putea face față eventualelor încercări sovietice de răsturnare a echipei lui Dej, ea avea nevoie de sprijin intern și extern.

În ceea ce ne privește, credem că nevoia prezervării poziției politice s-a împletit de foarte devreme cu dorința de a proteja ceea ce Gh. Gheorghiu-Dej înțelegea drept „interes național”. Investigarea atentă a materialelor de arhivă dovedește că Gheorghiu Dej și o parte din „baronii” săi nu au fost niciodată niște filo-ruși veritabili. Acest lucru este ușor de constatat prin analiza relațiilor economice româno-sovietice. Dacă în plan politic fidelitatea grupului Dej față de Moscova trebuia să fie neștirbită (și a fost!), în domeniul economic s-au regăsit atitudini ce puteau fi etichetate foarte ușor drept „naționaliste”²⁶.

Concluzii

În concluzie, considerăm că în istoriografia actuală tendința generală este, atunci când se judecă personalitatea și mai ales acțiunile lui Gh. Gheorghiu-Dej, de a lua în considerare contextul general al epocii în care acesta a activat.

Comunismul, spune politologul Daniel Barbu, este o ideologie în care au conviețuit ambiția modernizatoare și tentația represivă²⁷. **Dealtfel**, Mao Tzedung enunța astfel ciclul practicii comuniste: „Monștrii și viperele lor trebuie stârpiți la fiecare șapte ani”²⁸.

Este de domeniul evidenței că în preluarea și consolidarea puterii comunistii din România, au fost asistați de către sovietici. Controlul s-a exercitat nu numai asupra modului în care era aplicată doctrina stalinistă, ci și în gestionarea tensiunilor existente între diferitele grupări din interiorul partidului. Copiind fidel practica din Rusia sovietică a anilor 30, dobândirea pozițiilor de conducere a respectat în cazul comunistilor din țările satelit regula potrivit căreia „nu-ți poți pierde puterea fără a risca să-ți pierzi viața”²⁹. Lui Gh. Gheorghiu-Dej nu i-a trebuit prea mult ca să înțeleagă acest lucru și, în consecință, represiunea a fost unul din principalele instrumente de guvernare, ea având la început un caracter total ca apoi să se aplice selectiv.

Personalitatea lui este una contradictorie. **Ascensiunea sa și puterea care i-a fost dat să o dețină ar fi fost imposibile în afara aceluși „timp de fractură istorică”**³⁰. Politică, inițiativele și metodele sale implică diferențe notabile de la o perioadă la alta. „Vârstele sale sunt, într-o foarte mare măsură, și vârstele comunismului românesc” remarcă un foarte mediatizat istoric român.

Prioritatea elitei comuniste și, ca urmare, a lui Gh. Gheorghiu-Dej, susțin unii istorici (Stelian Tănase și Florin Constantiniu) a fost înainte de toate monopolul puterii și apoi, în ordinea importanței, modernizarea. Lichidarea înapoierii a fost totuși, considerăm noi, principalul obiectiv al conducerii comuniste românești³¹. Ritmurile acesteia, creșterile și descreșterile ei au constituit o adevărată obsesie a regimului și a lui Gh. Gheorghiu-Dej. Este însă tot atât de adevărată și constatarea după care complexitatea modernității este incompatibilă cu stalinismul fie el și luminat, așa cum a fost cel promovat de Gh. Gheorghiu-Dej³².

În încheiere, considerăm potrivit să reamintim aici câteva trăsături din portretul schițat de Dumitru Popescu lui Gh.

Gheorghiu-Dej, atunci când acesta era în plenitudinea puterii sale: „Posea un calm dominant, emana o atitudine politic-intelectuală copleșitoare, respira o superioritate impusă nu prin tirade, ton ridicat, ordin, ci prin impresia că nimic nu scapă microscopului ultraperfecționat al vieții lui (...) Ceea ce spunea el, evident în raport cu vorbăria anostă din ședințe, cu zgomotul iritant al limbii de lemn, avea substanță, profunzime, își trimitea rezonanța până în adâncul cerebral al fiecăruia (...) Fusesse totuși un electrician, de unde aceea mobilitate a gândirii acel simț al nuanțelor proprii unui politician de clasă? Fărăndoială, Dej a fost un mare histrion. Și-a ascuns cu abilitate adevărata fire răzbunătoare, neînduplecată, sângele rece cu care a călcat peste oameni, chiar peste cadavre și până la un anumit punct și-a autoregizat înfățișarea de Guru zgârcit și puțin la vorbă, pătrunzând infailibil cu laserul minții prin toate capetele. Pentru mine, Dej rămâne o enigmă, cel mai complex, mai contradictoriu, mai ascuns și în același timp cel mai percutant personaj politic al comunismului românesc”³³.

NOTE:

1. Acesta este textul pe baza căruia a fost ținută de către subsemnatul prelegerea cu același titlu la Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad, la data de 29 martie 2015.
2. Apud Adrian Cioroianu, *Atuurile lui Gheorghiu-Dej*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/1997, p. 22
3. Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturiile despre stalinizarea României*, Arad, 1995, p. 23
4. *Ibidem*, p. 117
5. Cristian Troncoță, *Ghiță ordonă, Pantiușa execută*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/ 1997, p. 34
6. Mircea Chirițoiu, *Radiografia unui stalinist*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/ 1997, p. 6-7
7. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1999, p. 451
8. *Ibidem*, p. 447
9. Ion Alexandrescu, *Obsesia protecționismului*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/1997, p. 36
10. Arhivele Militare Române, fond Materiale diverse, As1, rola 1983, c. 1113
11. Florin Constantiniu, *De la stalinistul obedient la comunistul național*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/1997, p. 20
12. Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ediția a IV-a, București, 1956, p. 62
13. Idem, *Raport asupra planului de electrificare a țării*, București, 1951, p. 11
14. Adrian Cioroianu, *Atuurile lui Gheorghiu-Dej*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/1997, p. 26
15. Dinu Giurescu, *Cu patru decenii în urmă „Declarația” din aprilie 1964*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 4 (92)/2004, p. 16
16. Paul Niculescu-Mizil, *O istorie trăită*, București, 1997, p. 17
17. Idem, *Gh. Gheorghiu-Dej – 100*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 11(63)/2001, p. 50
18. Idem, *O istorie trăită*, București, 1997, p. 145
19. Expresia aparține profesorului Ioan Scurtu, vezi Paul Niculescu-Mizil, *op. cit.*, p. 127
20. Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, Selecție, introducere și note de Lavinia Betea, București, 2000, p. 28
21. *Ibidem*, p. 27
22. Mircea Suci, *Gheorghiu-Dej și „triumviratul” Stalin-Hrușciov-Tito*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/ 1997, p. 59
23. A.N.I.C., fond CC al PCR, Cancelarie, dosar nr. 2/1964, ff. 11-16
24. Florin Constantiniu, *De la stalinistul obedient la comunistul național*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/ 1997, p. 20
25. Idem, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1999, p. 465
26. Florian Banu, *Pași spre autonomia R.P.R. - desființarea sovromurilor*, în „Analele Științifice ale Universității «A.I. Cuza» - Iași”, seria Istorie, tomul XLIV – XLV, 1998-1999, p. 133-150
27. Daniel Barbu, *Comunismul, bursa și spațiul locativ* în „Ziarul Financiar”, 23 februarie 2005
28. Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturiile despre stalinizarea României*, Arad, 1995, p. 22
29. Marius Oprea, *Gheorghiu-Dej, poliția secretă și puterea*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3 (8)/ 1997, p. 29
30. Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, Selecție, introducere și note de Lavinia Betea, București, 2000, p. 19
31. Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gh. Gheorghiu-Dej 1948-1965*. București, 1998, p. 213-215
32. *Ibidem*.
33. Apud Paul Sfetcu, *op.cit.*, p. 25-26

UN CURCUBEU PE CERUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI VASLUIAN

“Țara va fi ce este școala” (Dimitrie Bolintineanu)

Dumitru APOSTOLACHE

Actualul inspector școlar general al Inspectoratului Școlar Județean Vaslui, doamna Gabriela Plăcintă, a inițiat și a sprijinit realizarea, nu cu puține eforturi, a unui proiect ce cuprinde un buchet de fapte și informații referitoare la istoria învățământului vasluian (fostele județe Vaslui, Tutova și Fălciu), concretizate într-un volum de excepție purtând titlul: “*Învățământul vasluian: file de istorie (secolul XVIII-2014)*”. Autorii volumului sunt patru oameni ai școlii: Nicolae Ionescu (doctor în istorie, coordonator), Gabriela Plăcintă (profesor de geografie), Daniela Croitoru și Ionela Lepărdă (ambele profesoare de istorie).

Bogăția și diversitatea materialului bibliografic și de arhivă investigat și valorificat, în mod eficient, oferă cititorului posibilitatea de a-și contura o imagine veridică a efortului continuu depus, de multe ori în condiții materiale dificile și sub presiuni politice de sute și mii de membri ai corpului didactic de pe cuprinsul arealului de care se face vorbire.

Demersul autorilor își propune să surprindă dinamica școlii vasluiene și constituie, totodată, un omagiu adus slujitorilor catedrei care prin profesionalism, dăruire, hărnicie, iubire și speranță, au contribuit la afirmarea învățământului de pe aceste meleaguri.

Încă de când am văzut-o de prima dată (și “pentru întâia oară”), lucrarea mi-a amintit de colegul meu, Victor, care găsea timpul și locul potrivit să pronunțe cu o oarecare autoritate: “cartea-i grea”, gândindu-se că pentru mulți ea reprezintă o povară, o sarcină, plecând de la faptul că greutatea este apăsarea pe care un corp o exercită asupra unei suprafețe pe care stă. Acum, după citirea întregii lucrări, rămân la aceeași părere, având în vedere valoarea documentară, abordarea atotcuprinzătoare, consistența ei și faptul că este scrisă într-o manieră accesibilă și incitantă.

Lucrarea conține: un cuvânt înainte, abrevieri, o introducere, trei mari capitole, anexe, o încheiere, rezumatul în limba engleză aparținând profesoarei Romică Eșanu, și o bibliografie selectivă.

În *Introducere* se face precizarea că: “lucrarea tratează un domeniu important al societății românești – învățământul – în general, și a școlii vasluiene, în special, în epoca modernă și contemporană” (pag. 14).

Primul capitol: “Istoria învățământului vasluian” cuprinde patru subcapitole în care evoluția școlii este prezentată cronologic: “File din istoria învățământului vasluian până la 1918”, “Învățământul din județele Vaslui, Tutova și Fălciu în anii interbelici”, “Învățământul vasluian în anii regimului comunist (1945-1989)” și “Școală vasluiană după 1989”.

În primul subcapitol se insistă, pe drept, asupra modelului Spiru Haret în școală. Cititorul află cu această ocazie că Spiru Haret este cel care a înființat grădinițele de copii în România și Direcția Monumentelor Istorice, a inițiat o reformă a învățământului secundar și superior, a instituit certificatul de Bacalaureat și a stimulat utilizarea metodelor moderne în învățământ. În timpul ministeriatului său, au fost construite 2.400 de școli, toate în stilul său caracteristic (cunoscute astăzi sub numele de școli Spiru Haret). Se menționează că datorită meritelor sale de excepție, atunci când Constantin Brâncuși a fost solicitat să facă o machetă pentru statuia ministrului Spiru Haret, a prezentat o simplă fântână. “Pentru el, așa fusese Haret, un izvor de apă vie” (pag.39). Deși pentru întreaga nație, Spiru Haret a fost “un izvor dătător de viață și spirit cultural”, s-au găsit cum era firesc și câțiva cârcotași, între care istoricul Gheorghe Ghibănescu, care îl numea “Sbiru Haret”. El a rămas însă “omul de bine al societății”, așa cum l-a numit Nicolae Iorga, cel care a transformat învățătorii în fruntașii satului, alături de preoți și notari.

În subcapitolul al doilea se amintește de o circulară a Ministerului Instrucțiunii din primii ani de după Marea Unire, în care se arată că “datoria școlii nu este numai de a da tinerilor învățătură, ci și de a face educație, adică să-i obișnuiască cu bune deprinderi și să le formeze un suflet curat.” (pag. 61). Frumoasă și binecuvântată

precizare pentru toți cei interesați de rolul școlii. Totodată, se precizează obligațiile elevilor, interdicțiile și datoriile acestora.

Este de mare actualitate precizarea pe care o găsim în scrisoarea adresată învățătorilor cu ocazia începerii noului an școlar, 1935-1936, de ministrul învățământului din acea vreme, dr. Constantin Angelescu, cel care a continuat și dezvoltat sistemul lui Spiru Haret. Acesta arată că “introducerea politicii în învățământ învrăjbește sufletele și ocupă timpul celor chemați la aposolat, la cultivarea maselor din această țară” (pag. 80)

Tot în acest subcapitol se vorbește despre faptul că era interzisă recomandarea de către profesori a librăriei de la care să cumpere cărțile elevii. (Astăzi ni se recomandă farmaciile de la care să cumpărăm medicamentele-*n.n*). Mai găsim, totodată, precizarea că principala formă a cunoașterii situației din școli o constituie inspecția școlară efectuată de către revizor (inspector).

Subcapitolul al treilea cuprinde învățământul în anii regimului comunist și autorii nu uită să menționeze că: “În primii ani de după război, în licee, exista Societatea de Cruce Roșie din România – secția Tineret, cu bune rezultate în apărarea sănătății și combaterea epidemiilor” (pag. 101). Astfel, la Liceul Mihail Kogălnicanu, funcționa filiala Vaslui care avea 12 porunci morale. Cred că și azi ar trebui ca elevii și cadrele didactice să cunoască aceste porunci și să mediteze asupra lor.

Al doilea capitol, intitulat: “Unități școlare reprezentative din județul Vaslui” are patru subcapitole: “Colegii și licee”, “Școli gimnaziale urbane”, “Școli gimnaziale rurale” și “Alte instituții”.

Sunt menționate cele 24 de colegii și licee, din care 6 colegii, 17 licee și un seminar teologic. Sunt amintite cele 25 de școli urbane din care 23 școli gimnaziale și două Centre Școlare de Educație Incluzivă din orașul Vaslui. În continuare, sunt prezentate și 60 de școli rurale, desigur, acelea care au trimis informațiile cerute de autori.

Subcapitolul “Alte instituții” prezintă Casa Corpului Didactic, Palatul Copiilor Vaslui, Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională, Clubul Sportiv Bârlad, Școală Postliceală Sanitară, “Anastase Fătu”- Vaslui și patru grădinițe cu program prelungit, din care două la Bârlad, una la Huși și una la Negrești.

A treia parte a lucrării, primul subcapitol este destinat asociațiilor, cercurilor și societăților cultural-științifice ale cadrelor didactice, al elevilor și preșcolariilor din județul Vaslui.

În continuare, sunt inserate 85 de personalități culturale și spirituale vasluiene care au contribuit într-un fel sau altul la afirmarea învățământului în zonă.

Al treilea segment intitulat: “Medalioane ale inspectorilor școlari” detaliază aspecte ale vieții și muncii unui număr de 11 inspectori școlari generali, 18 inspectori școlari generali adjuncți și 83 de inspectori școlari.

Anexe cuprinde personalul didactic și nedidactic din I.S.J Vaslui în perioada 1930-2014, un tabel cu școlile de peste 50 de ani de existență și un altul cu directorii școlilor din județul Vaslui în anul școlar 2013-2014.

Cuvântul de încheiere intitulat: “Omagiul eternului dascăl” este semnat de inspectorul școlar general, Gabriela Plăcintă.

Bibliografia selectivă conține: Izvoare (arhive, presă, documente publicate și memorialistică), “Sinteze.Dicționare. Enciclopedii.Cronologii”, “Lucrări generale” și “Lucrări speciale”.

Prin urmare, avem de-a face cu o carte serioasă, temeinică, despre istoria celei mai nobile profesii, aceea de cadru didactic. Este încă o dovadă, dacă mai era nevoie, că și pe aceste meleaguri au fost și sunt cadre didactice autentice, semănători de lumină, mari anonimi și eroi neștiuți, care au zidit și zidesc edificiul unei culturi, a unui neam.

Cartea este *grea* din următoarele motive enunțate în stilul premiilor sportive:

7. Masă (și nu greutatea $G=m \cdot g$).
Lucrarea cântărește 1035g = 1.035kg;

6. Volumul-propriu zis. Are un volum de $24 \times 17 \times 3 = 1224$ cm³;

5. Numărul de pagini: 611;

4. Autorul copertei: profesor Gheorghe Alupoaei, din 2014 membru al Uniunii Artiștilor Plastici;

3. Autorul cuvântului înainte: prof.univ. dr. Ion Agrigoroaiei, un prieten al profesorilor de istorie și nu numai, din județul Vaslui;

2. Autorii: trei profesori de istorie și unul de geografie. Cele trei profesoare au sufletul frumos și o ținută aristocratică pe linie profesională. Coordonatorul este Nicolae Ionescu, un autentic doctor în istorie, un pedagog deosebit și un model de dascăl;

1. Conținutul lucrării. Realizarea științifică a demersului celor patru autori este în concordanță cu semnificația sa educativă, morală, constituind un omagiu binevenit, adus celor menționați și nementionați în aceste pagini, celor care au privit mereu în ochii elevilor cu gândul la viitorul acestora, într-o Românie mai demnă și mai prosperă.

Așadar, lucrarea este un adevărat curcubeu pe cerul învățământului vasluian. Felicitări din inimă inițiatorului și coordonatorului proiectului, autorilor, tuturor celor care au făcut posibilă apariția unei lucrări de care ar trebui să țină seama Ministerul Educației în proiectele sale viitoare.

P.S Un studiu realizat la sfârșitul anului trecut de IRES, la care au participat 1.131 de persoane, arată că românii au o încredere mare în personalul de educație. Procentul este de 71%.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. Laurențiu Ursachi, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene
Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

Procesul de formare a omului la Bibliotecă se întâmplă

Ion N. OPREA

“Biblioteca publică” se intitulează ceea ce scrie la rubrica Literatură Rivelina Vali Ghiurțu-Huși în Lohanul, Magazin cultural-științific, martie, 2015, p. 116, răspunzând parcă la ancheta cu cititorii, inițiată în octombrie 2014 sub semnătura mea în revista Lucaefărul Botoșani: “Revistele culturale formează oamenii?”

“...Biblioteca poate fi prima și ultima iubire – rodnică, netrădătoare, unică, singura minune a lumii, o lume care a putut fi făcută în șapte zile, o bibliotecă se naște neîncetat, de-a lungul mileniilor, este eternitate salvată de la risipire”...

Și pornind de la cartea “Legile ospitalității” a lui Jacques Derrida în care “Stăpânul casei” se bucură de oaspetele venit, pe care îl așteaptă cu nerăbdare, îl va striga să vină degrabă înăuntru, biblioteca transpunându-se în ipostaza stăpânului casei care se bucură de oaspetele venit, așa îl văd, pe bibliotecar ducându-și menirea și mai departe – mulțumind celor care îi donează Bibliotecii publice o carte. În teorie, că cine și câți, doar cei de la Bibliotecile județene Vaslui și Galați- scriam odată - își mai pierd timpul cu asemenea protocolare la volumul primit? M-am bucurat, totuși, ca cititor și ofertant de carte, când la 5 noiembrie 2014, am primit de la Biblioteca Publică Municipală Bârlad următorul text: “Stimate Domn, Ion N. Oprea, Am primit cu deosebită încântare cărțile dumneavoastră. Suntem convingeți că prețuirea Dumneavoastră pentru instituția noastră nu se va opri aici, noi vă vom aștepta și cu celelalte daruri care vor veni și ne vor îmbogăți patrimoniul nostru cultural deschis – așa cum o bibliotecă trebuie să se deschidă – creatorilor de suflet, de adâncă vibrație melodică, Poeta vates, din rândurile cărora Dumneavoastră cu onoare faceți parte. Cu osebă admirație și aleasă prețuire, Director, Prof. Cristina Vizitiu”.

“...Pentru cititorul de orice vârstă o bibliotecă este acel spațiu ideal care îl sustrage de la treburile și grijile zilnice” și o spune și mai direct autoarea, accentuând asupra a ceea ce ne interesează: “...Este parte integrantă a procesului de formare, instruire, educare, răspunzând cerințelor de lectură, recreere, studiu”. “...Argumentul cel mai puternic în favoarea frecventării unei biblioteci – spune autoarea – este că în depozitul ei găsești mii de cărți care îți oferă tot ce posedă în legătură cu tema care te interesează”...

Și nu doar atât, cartea, cărțile, adaug eu, în bibliotecă se află sala de lectură a periodicelor, a ziarelor și revistelor, din care, documentându-te, se realizează și cărțile și pentru care, unul ca mine, am suferit atât de mult, amărându-mă, atunci când nu găseam un număr sau altul al periodicelor, uneori cu pagini lipsă sau ciopârțite, opridu-mă din căutări, ca să pot definitivă istoria presei care, întotdeauna, mi-a dovedit că a contribuit la procesul de formare, instruire și educare a omului.

“Cetăm ca să trecem examene, ca să omorâm timpul sau cetăm din profesiune”, îl citează doamna Rivelina pe Mircea Eliade ca să ne dovedească rostul lecturii, dar așa fi vrut să aflăm de la profesioniști și care este rostul lecturii în documentarea pentru ceea ce numim jurnalistică, dacă sondajul ICFC-2014 acordă doar 1% șansa de scriitor jurnaliștilor.

Lectura însă, spune autoarea, ceea ce și noi susținem, “este un instrument ce dezvoltă posibilitatea de informare, de comunicare între oameni, de formare și modelare de personalități, de cunoaștere, înțelegere, de realizare a propriilor aptitudini” – de a fi jurnalist, de exemplu, de a deveni scriitor, cum se întâmplă de regulă, chiar fără atestat.

“...Biblioteca – și toate ale ei – bine spune doamna Rivelina Vali Ghiurțu – este locul unde regăsim tradiția, dialogul, respectul, toleranța, valorile morale ale unui popor”. Ea fiind “punctul de unde a început dezvoltarea” cu tot ce “înseamnă continuarea”, mă întreb și acuz- ca cel care știu că fiecare comună avea bibliotecă sa, iar satele filiale, în afară de multele biblioteci personale nu numai în casa intelectualilor, ci și ale multor țărani, - cum s-a ajuns -după 1989- la faptul ca în multe locuri să nu mai existe asemenea instituții, iar sondajele ICFC, total neprofesioniste, să spună că “românii sunt neînsemnați consumatori de cultură”? Când realitatea este cu totul alta. “...Se scrie și se publică mult, ceea ce dă speranțe că omul mai are nevoi spirituale puternice”, spunea prof. Theodor Codreanu într-o discuție cu Raia Rogac în Lohanul nr. 33, martie 2015, p.140. Și eu adaug – se și citește....nu citesc cei care organizează concursurile literare și decid premiile literare.! La o asemenea competiție, organizată de USR- un timp în urmă- am expediat postal cu confirmare de primire mai multe volume și titluri dar... nu s-a spus un cuvânt despre ele. Unde ești Geo Dumitrescu, care până și cu novicii avea timp să dialogheze și la rubricile literare, unde este G. Călinescu pe care Th. Codreanu îl cataloghează drept “arhitect cultural de anvergură și complexitate”, “demitizați”, ca și Mihai Eminescu și Nicolae Iorga, nu doar de cărcotași ci de invidioși și descalificații momentului?!

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Primarii județelor Vaslui și Tutova în anul 1922

Extras din Cartea Încoronării. Album comemorativ al încoronării MM. LL. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba-Iulia în 2/15 octombrie 1922, Alba-Iulia - București, 15-16 octombrie 1922, Tipografia Carmen Sylva, București, 1923.

JUDEȚUL FALCIU

Gavrița Pana
Albești

118

Gh. A. Ciocanu
Băsești

Const. Gr. Coșceanu
Bohotin

Grigore Răpășanu
Cărligați

Ștefan Ciocanu
Covasna

Gh. Sălăvăstruc
Dodești

Costache Andrieș
Duda

Ion D. Stan
Epureni

Mihai Popa
Grumezoaia

Dimitrie P. Chiriță
Hoceni

Const. I. Popică, Notar
Hoceni

Gh. N. Bularda
Jigălia

Neculai Bogos
Lunca Banului

Toader Petrea
Păhnești

Ion Botea
Podoleni

Grigore Arsenie
Suletea

Ioan Ambrosie
Seoposeni

Dimitrie Petrea
Stoesești

Const. Gr. Munteanu
Stolinești

Toader M. Negria
Stroești